

Linnéuniversitetet
Kalmar Växjö

Från behov till bistånd
- ett genusperspektiv på äldreomsorgens
handläggningsprocess

Lou Bergcrona & Sofie Jonsson

ABSTRACT

Nature of essay:	C-level, 15 points
Page count:	59
Title:	<i>A gender perspective on the need assessment process in public Swedish elderly care.</i>
Authors:	Lou Bergcrona and Sofie Jonsson
Supervisor:	Anders Östnäs

This essay aims to explore whether assistance administrators take sex and gender in consideration when they do assessments regarding men's and women's need of help with services related to household tasks. This qualitative study has been carried out through eight semi-structured interviews with assistance administrators. The study results in the finding that the assistance administrators have conceptions and attitudes made up by gender patterns about how a man or a woman should be and behave in relation to household tasks. These attitudes and conceptions can be seen as an influence on the assessment process, first and for most in the sense of what the assistance administrators expect from men and women when it concerns the ability to carry out household duties but also concerning which needs they choose to ascribe men and woman. All this together influences the assessment that the administrators do and creates differences between men and women in the need assessment process.

FÖRORD

Skrivandet av denna C- uppsats har varit en intensiv och lång process. Vi har under hela uppsatsarbetet haft ett gott och givande samarbete vilket har krävt förståelse, ödmjukhet och tillit till varandra. Humöret har pendlat mellan förtvivlan och hopp. Nu i slutet står det klart att det vi minns mest av allt, är glädjen som vårt samarbete inneburit. Så det förefaller naturligt att vi först och främst vill tacka varandra för ett fint samarbete och för en god vänskap som överlevt alla påfrestningar. Sedan vill vi tacka vår handledare Anders Östnäs som visat engagemang och som har guidat oss på denna resa. En förutsättning för att denna uppsats överhuvudtaget blivit till, är alla de respondenter som valt att ställa upp på intervjuer. Vi vill tacka dem för förtroendet och för att vi fått tillgång till information som gjort studien möjlig att genomföra. Sist men inte minst vill vi tacka våra arbetsgivare och familjer som haft förståelse för oss under denna tid och som stöttat oss genom hela arbetet.

*Sofie Jonsson & Lou Bergcrona
Nybro 2010*

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	6
	1.1 Problemformulering	6
	1.2 Syfte och frågeställningar	7
	1.3 Avgränsningar	8
	1.4 Fortsatt framställning	8
2	METOD	8
	2.1 Vetenskapsteoretisk utgångspunkt	8
	2.2 Förförståelse	9
	2.3 Metod val	9
	2.4 Kvalitativa intervjuer	10
	2.5 Urval	10
	2.6 Intervjuns genomförande	11
	2.7 Bearbetning av empiri	12
	2.8 Metoddiskussion	13
	2.9 Etiska överväganden	15
	2.10 Metodisk giltighet	16
	2.11 Trovärdighet och pålitlighet	16
	2.12 Överförbarhet	17
3	FÖRSTÅELSE	18
	3.1 Handlägningsprocessen	18
	3.2 Redskap i yrkesutövningen	18
	3.3 Behov	18
	3.4 Riktlinjer	19
	3.5 Serviceinsatser	19
4	KUNSKAPSÖVERSIKT/TIDIGARE FORSKNING	20
	4.1 Biståndshandläggning och behov i äldreomsorgen	20
	4.2 Genus och äldreomsorg	21
	4.3 Sammanfattning	24

5	TEORETISKREFERENSRAM	24
	5.1 Socialkonstruktivism.....	24
	5.2 Genus.....	25
	5.3 Sammanfattning	27
6	RESULTAT/ANALYS.....	27
	6.1 RESULTAT	27
	6.1.1 Bakgrund	27
	6.1.2 Biståndshandläggarnas beskrivning av sina arbetsuppgifter.....	27
	6.1.3 Socialtjänstlagen.....	28
	6.1.4 Riktlinjer.....	28
	6.1.5 Serviceinsatser.....	30
	6.1.6 Behov	30
	6.1.7 Behov kopplat till hur du levt ditt liv tidigare.....	31
	6.1.8 Behov & hur du tidigare levt ditt liv kopplat till skälig levnadsnivå ..	31
	6.1.9 Mäns och kvinnors behov beskrivs som lika	32
	6.1.10 Beskrivningar av män i förhållande till serviceinsatser	33
	6.1.11 Beskrivningar av kvinnor i förhållande till serviceinsatser.....	34
	6.1.12 Bedömningen styrs av behovet	35
	6.1.13 Fallbeskrivningar.....	35
	6.1.14 Fallbeskrivning 1A och 1B	35
	6.1.15 Fallbeskrivning 2A och 2B	36
	6.1.16 Fallbeskrivning 3A och 3B	37
	6.2 ANALYS.....	38
	6.2.1 Hur beskrivs och definieras mäns och kvinnors behov?.....	38
	6.2.2 Vilka likheter och skillnader finns i hur biståndshandläggarna beskriver kvinnor och mäns behov av serviceinsatser?	39
	6.2.3 Har det faktum att man är kvinna eller man någon inverkan på behovsbedömningen när det gäller serviceinsatser?	42
7	SLUTDISKUSSION.....	44
8	REFERENSLISTA.....	49
	8.1 Litteratur.....	49

8.2	Internet	52
9	BILAGOR.....	53
9.1	Förfrågan om intervjuer	53
9.2	Medgivande	54
9.3	Intervjuguide	55
9.4	Fallbeskrivningar 1A och 1B	57
9.5	Fallbeskrivningar 2A och 2B	58
9.6	Fallbeskrivningar 3A och 3B	59

1. INLEDNING

1.1 Problemformulering

Den svenska jämställdhetspolitikens målsättning är att kvinnor och män skall ha samma makt och möjligheter att påverka sin livssituation inom samtliga av livets områden. Jämställdhet skall genomsyra alla verksamheter och integreras i det dagliga arbetet (Regeringen.se). Socialtjänsten är en verksamhet som berörs av detta, i en jämställd socialtjänst ska män och kvinnor garanteras en skälig levnadsnivå som utgår från båda könen behov och villkor (länsstyrelserna 2008).

Första gången som alla socialtjänstens områden granskades ur ett jämställdhetsperspektiv var 2002 då Socialstyrelsen fick ett uppdrag av regeringen som syftade till att analysera, följa upp och redovisa könsskillnader inom socialtjänstens verksamhetsområde. Studien innebar en kartläggning av kvinnors och mäns olika behov samt förekomsten av könsskillnader i behovsbedömningar. I rapporten (Socialstyrelsen 2004) konstateras att kvinnor oftare än män uppger att de är missnöjda med den hjälp de får från den kommunala äldreomsorgen och att de önskar mer hjälp. Detta anses tyda på att de insatser som utförs av hemtjänsten är dåligt anpassade efter kvinnors behov. Många av de sysslor som beviljas av biståndshandläggaren och som utförs av hemtjänsten är just sådana sysslor som traditionellt sett uppfattas som kvinnliga. Det handlar bland annat om städning, tvätt och matlagning. Insatser som snöskottning, gräsklippning och andra traditionellt manliga sysslor saknas ofta som en del av den kommunala äldreomsorgen. I rapporten finns en tanke om att den äldre generationen kvinnor i samhället har svårare att få hjälp från det offentliga, på grund av att det oftast är de som tidigare har skött om hemmet och alla dess sysslor. Förväntningarna på att klara sig självständigt blir således högre för kvinnorna än för männen och ribban för att få hjälp från det offentliga blir högre. I rapporten beskrivs vikten av att uppmärksamma könsperspektivet, eftersom att socialtjänstens föreställningar om kön påverkar de bedömningar som görs av kvinnors och mäns behov och således även de insatser som erbjuds/beviljas.

Rapporten från Socialstyrelsen kom ut år 2004 och visar på att kön har en betydelse inom den offentliga äldreomsorgen. Sedan dess har flertalet studier utförts inom samma ämne. Viss forskning påvisar att skillnader mellan män och kvinnor inom äldreomsorgens verksamhetsområde kvarstår, medan andra visar på att skillnaderna alltmer har försvunnit de senaste åren.

Gunnarsson och Szebehely (2009) menar att jämställdheten är på väg åt rätt håll och att detta även kan ses inom äldreomsorgen. De beskriver att det under de senaste decennierna har skett en minskning bland de äldre männen som är i behov av hjälp med att städa, laga mat eller tvätta. Tidigare har många äldre män haft svårigheter med dessa sysslor, men männens förmågor har idag förbättrats och könsskillnaderna är nu små. En metod att mäta jämställdhet kan vara att utgå från World Economic Forums (weforum.org) årliga globala undersökning av jämställdhet. Sverige har sedan mätningarna började utföras år 2006 tillsammans med de övriga nordiska länderna toppat listan. Vid den senaste mätningen år 2009 finner vi Sverige på fjärde plats. Av dessa resultat kan vi utläsa att Sverige ligger i topp då det gäller jämställdhet.

Av socialstyrelsens rapport 2004 samt annan tidigare forskning framgår det att det finns skillnader i mäns och kvinnors behov och att kvinnor och mäns behov bedöms olika. Det finns samtidigt studier och tecken som tyder på att jämställdheten ökar och att Sverige i förhållande till andra länder i dag är ett jämställt land. Med denna uppsats frågar vi oss om det kan vara så att könsskillnaderna i dagens offentliga äldreomsorg har suddats ut eller om det är så att föreställningar om manligt och kvinnligt fortfarande finns kvar i samhället och påverkar biståndshandläggarna i de bedömningar som görs?

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen syftar till att undersöka huruvida den äldres kön påverkar biståndshandläggarnas bedömning av kvinnors och mäns behov av serviceinsatser. Utifrån syftet har tre frågeställningar formulerats:

- Hur beskrivs och definieras mäns och kvinnors behov?
- Vilka likheter och skillnader finns i hur biståndshandläggarna beskriver kvinnor och mäns behov av serviceinsatser?
- Har det faktum att man är kvinna eller man någon inverkan på behovsbedömningen när det gäller serviceinsatser?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen fokuseras på den svenska äldreomsorgen, och på de personer som handlägger biståndsansökningar. Intresset ligger i deras tankar och föreställningar kring könsroller och om dessa har någon betydelse i samband med biståndsbedömning och beslut. För att göra ytterligare en avgränsning kommer endast en viss del av biståndet att undersökas – serviceinsatserna. Med serviceinsatser menas i denna studie den form av hjälp som biståndshandläggaren kan bevilja som inte innefattar personligomsorg.

1.4 Fortsatt framställning

Kapitel två inleds med att presentera studiens vetenskapsteoretiska ansats, förförståelsens betydelse samt metodval. Därefter följer en beskrivning av undersökningens genomförande och empirins bearbetning samt diskussioner kring den valda metoden och etiska aspekter. Slutligen redovisas reflektioner och övervägningar kring metodisk giltighet. I *kapitel tre* presenteras en förståelseram som reder ut många av de begrepp som används i uppsatsen. Kapitlet bidrar till en ökad förståelse för den kontext och de villkor som påverkar biståndshandläggarna i sin yrkesutövning. I *kapitel fyra* redogörs det för tidigare forskning och studier med fokus på biståndsbedömning, äldre samt kön/genus. I *kapitel fem* återfinns de teorier som ligger till grund för uppsatsen. Vivian Burrs teori om sociala konstruktioner, Yvonne Hirdmans definition av genus samt R.W. Connells genusteori presenteras. I *kapitel sex* redogörs för studiens empiriska resultat och analys. I sjunde och *sista kapitlet* återfinns slutdiskussionen och förslag till fortsatt forskning.

2. METOD

2.1 Vetenskapsteoretisk utgångspunkt

Studien utgår ifrån ett hermeneutiskt synsätt. Hermeneutik introduceras ofta som en motsats till positivismen där man strävar efter en absolut kunskap. Hermeneutiken är ett vetenskapsteoretiskt perspektiv vars främsta syfte är tolkning och förklaring. Det finns en tanke om att det inte finns någon allmängiltig, objektiv kunskap, utan att kunskapen är relativ. Det innebär således att vetenskaplig kunskap uppstår i samspelet mellan forskaren och det som studeras (Thurén, 2000:14:45–48). Inom hermeneutiken är förförståelse ett centralt begrepp, det handlar inte enbart om ett fokus på den studerade, utan forskaren måste samtidigt vara medveten om sig själv och den förförståelse som kan komma påverka forskningsprocessen. (Sjöberg & Wästerfors 2008:102) Syftet med studiens hermeneutiska ansats är att förstå och

sätta intervjupersonernas beskrivning av det studerade i fokus samt redogöra för den förförståelse som kan ligga bakom de val och tolkningar som görs.

Trots att man inom hermeneutiken inte ser att det finns en objektiv kunskap hävdar vi att vår studie är relevant då vi inte söker en allmängiltig kunskap utan söker förståelse och tolkningar utifrån respondenternas subjektiva upplevelser och erfarenheter. Vi har arbetat för att styrka studiens relevans. Resonemang kring detta presenteras under avsnitten förförståelse 2.2, metoddiskussionen 2.8 samt trovärdighet och pålitlighet 2.11.

2.2 Förförståelse

Förförståelse innebär inom hermeneutiken att vi inte uppfattar verkligheten enbart genom våra sinnen utan att de intryck vi inhämtar från omvärlden alltid tolkas. Tolkningen påverkas av förförståelsen, det vill säga minnen samt egna tidigare upplevelser och erfarenheter (Thurén, 2000:47:53). Vi har sedan tidigare erfarenheter inom det område som studeras både genom utbildning och arbete och vill genom detta förklara vår utgångspunkt. Vi har ett intresse för äldreomsorg och anser även att kön och genus är viktigt i detta sammanhang. Intresset för kombinationen kön/genus och äldreomsorg väcktes först och främst genom egna erfarenheter av att handlägga ärenden utifrån socialtjänstlagen, i detta arbete har vi själva ställts inför situationer där vi ifrågasatt våra egna föreställningar om manligt och kvinnligt. Funderingarna har rört huruvida dessa föreställningar påverkat handläggningsprocessen och beslutsfattandet. Vi vill även vara tydliga med att vår uppfattning är att biståndshandläggningen inom äldreomsorgen troligtvis är ett område som skulle kunna utvecklas i en mer jämställd riktning och tjäna på att medvetet arbeta med ett könsperspektiv i tanke och handling.

2.3 Metodval

Val av metod är knutet till studiens syfte och frågeställningar (Robson, 2002:81) Då studien ämnar undersöka om den äldres kön påverkar biståndshandläggarnas bedömning av kvinnors och mäns behov av serviceinsatser blir valet kvalitativ metod. För att kunna besvara frågeställningarna och uppnå syftet är det bland annat biståndshandläggarens tankar, uppfattningar, föreställningar, värderingar och tolkningar i handläggningsprocessen som är av intresse. Malterud (2007:33) menar att kvalitativa metoder med fördel kan användas för att belysa just detta. De kvalitativa metoderna syftar främst till beskrivningar och förståelse, det

insamlade materialet består av text och kan inhämtas på olika sätt exempelvis genom observation eller intervju.

2.4 Kvalitativa intervjuer

Den använda empiriinsamlingsmetoden är kvalitativa intervjuer. Styrkan med denna metod är att intervjuer ger en möjlighet att påvisa en persons egna tankar och uppfattningar samt ge en mångfasetterad bild av det som studeras (Kvale, 1997:34–39). Då komplexa fenomen såsom uppfattningar och erfarenheter skall undersökas lämpar sig kvalitativ intervju bäst då det oftast är nödvändigt att utforska sådana företeelser på djupet för att nå insikt och förståelse (Denscombe 2009:232–233). Hur de olika biståndshandläggarna tänker då de gör behovsbedömningar samt hur de upplever mäns och kvinnors behov är studiens fokus den kunskap som önskas är subjektiv då det är biståndshandläggarnas tankar, erfarenheter och upplevelser som är intressanta. Den kunskap som eftersträvas kan endast uppnås genom att sätta intervjupersonernas beskrivning av det studerade i fokus. Kvalitativ intervju ger även en möjlighet att ställa följdfrågor och nå en djupare förståelse. Empiriinsamlingen har skett genom respondentintervjuer, vilket enligt Holme & Solvang (1997:104) innebär att de personer som intervjuats själva är delaktiga i den företeelse som studeras och kan således ge förstahandsinformation.

2.5 Urval

För att besvara uppsatsens frågeställningar utfördes intervjuer med biståndshandläggare verksamma inom äldreomsorgen. Urvalskriteriet för de handläggare som intervjuats är att de har delegationsrätt från berörd nämnd att utföra biståndshandläggning samt fatta biståndsbeslut. Valet att intervjua personer med vissa egenskaper alltså biståndshandläggare kan relateras till det som Denscombe (2009:37) kallar för subjektivt urval. Med detta menar han att respondenterna till undersökningen handplockas. De personer som bäst kan besvara frågeställningarna väljs således ut. De biståndshandläggare som har intervjuats är alla verksamma inom samma kommun. För att finna respondenter som var intresserade av att ställa upp i studien togs en kontakt med omsorgsförvaltningens chef som hänvisade till verksamhetschefen för biståndshandläggarna. Med hjälp av verksamhetschefen inhämtades kontaktuppgifter på de handläggare i kommunen som skulle kunna tänka sig att medverka i undersökningen. Åtta stycken biståndshandläggare var villiga att ställa upp på intervju och kontakt togs med dessa personer för att boka in tid och plats för intervjuernas genomförande.

2.6 Intervjuns genomförande

Innan intervjuernas genomförande fick respondenterna ett utskick där studiens upplägg, syfte samt frågeställningar presenterades. Utskicket innehöll även en kort presentation av författarna. Samtliga åtta intervjuer har utförts på respondenternas arbetsplatser, detta för att underlätta så mycket som möjligt för respondenterna samt för att de skulle känna sig bekväma i situationen. Varje intervju inleddes även med en presentation av studiens syfte samt information om respondenternas anonymitet och användningsområdet för den insamlade empirin. Intervjuerna har skett med en respondent i taget och ljudupptagning har ägt rum under sju av åtta intervjusamtal, anteckningar fördes vid ett av tillfällena. Vid sju av de åtta intervjuerna var båda författarna närvarande, vid varje intervju hade en huvudansvaret medan den andra var behjälplig med att ställa kompletterande frågor, dessa roller växlade varannan gång.

Intervjuformen har varit halvstrukturerad, vilket innebär att frågorna är uppbyggda kring teman och frågeområden (Kvale 1997:117). En intervjuguide har använts som stöd (se bilaga 9.3). Att arbeta med teman och frågeområden har gjort det möjligt att förändra frågornas ordning och lägga till andra alternativa följdfrågor för att kunna följa upp respondenternas svar och utforska deras olika tankegångar.

Fiktiva fallbeskrivningar har även använts som diskussionsunderlag under intervjuerna. De fallbeskrivningar vi använder oss av kan även kallas för vinjetter. Jergeby (1999:12:21- 24) skriver att vinjetter som metod är användbara då man vill studera människors bedömningar, val och värderingar i olika hypotetiska situationer. Vinjettmetoden består av korta historier som beskriver en situation, en person eller ett skeende med vissa karaktäristiska drag som forskaren valt ut och ansett vara viktiga i bedömningssituationen. Det är viktigt att beskrivningarna är konkreta och verklighetstroga så att man erhåller så tillförlitliga bedömningar som möjligt. En fördel med att använda sig av vinjetter menar Jergeby (1999:26) är att de ger en möjlighet att täcka in situationer som kan ligga utanför respondenternas erfarenhetsvärld och alla respondenter får ta ställning till samma fall eller situation. I vår studie har respondenterna ombetts att göra övervägningar och tänka igenom hur de skulle bedöma olika fall som de skriftligen har tagit del av. Två olika uppsättningar av fallbeskrivningar har använts, fallen har varit identiska dock har könen på de fiktiva personerna varit olika. Fyra av de åtta biståndshandläggarna fick under sina intervjuer ta del av identiska fallbeskrivningar, de återstående fyra fick även de samma beskrivningar men

könen på huvudpersonen hade här bytts ut. Således var huvudpersonerna i fallbeskrivningarna män i fyra av beskrivningarna och kvinnor i fyra. Detta för att få en uppfattning om huruvida tankegångar och diskussioner kring fallen är lika eller varierar beroende på vilket kön den fiktiva personen har. Fallbeskrivningarna i sin helhet återfinns som bilaga (se 9.4,9.5 samt 9.6)

Intervjulängden på de åtta intervjuerna har varit varierande men legat mellan 30 och 60 minuter. Variationen har berott på hur mycket respondenterna utvecklat sina svar samt hur många följdfrågor som ställts. Denna tid har upplevts som tillräcklig och möjlighet har funnits att ställa de frågor som önskats. Efter varje intervju diskuterades och analyserades intervjuens genomförande för att kunna förbättra den till nästa gång.

2.7 Bearbetning av empiri

Första steget i bearbetningsprocessen var att transkribera intervjuerna, detta har gjorts ordagrant. Valet att skriva ned exakt vad som sagts i intervjuerna gjordes för att få en möjlighet att återvända till materialet flera gånger och studera sådant som sagts som kanske inte verkade relevant till en början men som sedan skulle kunna möjliggöra nya infallsvinklar. Då materialet transkriberats läste vi igenom det var och en för sig och tankar nedteknades och anteckningar samt understrykningar gjordes. Efter detta träffades vi tillsammans för att diskutera tankar och idéer samt för att påbörja tematisering och kodning av den insamlade empirin. De olika intervjuerna lästes igenom separat för att söka efter centrala tankegångar, ämnen och mönster i det som respondenterna talade om. Sedan jämfördes de teman vi funnit i intervjuerna och därefter sammanfördes de till gemensamma teman för all empiri. Sedan fortsattes genomgången av intervjuutskriften och utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar sökte vi efter intressanta och informativa textdelar under de olika temana. Dessa textdelar fick ett namn eller en kod beroende på vad de innehöll och innebar. Alla textstycken med samma kod samlades på samma ställe. Sedan sökte vi efter mönster, röda trådar och motsägelser i koderna och textdelarna och satte namn på det vi funnit och skapade på så vis olika kategorier. De huvudteman och underkategorier som framkom under bearbetningsprocessen utgjorde vårt analysmaterial. Slutligen har resultatet kopplats till de tre centrala frågeställningarna och knutits samman med relevanta teorier och jämförts med tidigare forskning i analysen.

2.8 Metoddiskussion

Den valda metoden erbjuder som presenterat många fördelar i koppling till den aktuella studien, dock är det relevant att fundera på de fallgropar och negativa sidor som förknippas med valet av en kvalitativ metod.

Robson (2002:172) skriver att det är viktigt att vara medveten om att forskaren kan komma att påverka studiens resultat. Med påverkan menas exempelvis vilka frågor som ställs under intervjusituationen eller de val som forskaren gör rörande metod för empiriinsamling och analys. Enligt författaren är det inte möjligt eller önskvärt att dölja och åsidosätta de förhållanden som påverkar. Forskaren kan istället använda sig av reflexivitet för att minska den egna påverkan på resultatet, reflexivitet innebär en medvetenhet om hur forskaren som individ påverkar forskningsprocessen. Först när det finns en medvetenhet om vad som kan komma att påverka studien finns det en möjlighet att motverka detta. Vi har varit medvetna om vår förförståelse inom ämnet som undersöks och de egna antagandena om att kön spelar roll i biståndshandläggarnas bedömning av män och kvinnors behov är något som diskuterats mycket under hela arbetsprocessen. Speciellt viktiga har resonemang kring detta varit vid konstruerandet av intervjuguiden och under intervjusamtalen, detta för att minska den egna påverkan på respondenternas svar. Det har även varit viktigt att vara medveten om denna förförståelse under arbetet med den insamlade empirin, det vill säga vid textbearbetning och analys.

Alvesson & Deetz (2000:83) beskriver påverkansfaktorer, och menar att dessa alltid finns närvarande i intervjusammanhang. De beskriver att intervjupersoner kan tendera att uttala sig i enighet med de normer som finns och skapas i en viss samtalskontext samt att intervjupersonen ofta strävar efter att göra ett gott intryck och se till så att intervjusituationen flyter. Robson (2002:172) skriver att respondenter kan komma att ge de svar som ses som rätt eller svara på de sätt som de tror och upplever att forskaren vill att de svarar. Uppsatsen berör området genus och även jämställdhet vilket är något som diskuteras både politiskt och privat. Det kan antas att ämnet och de frågor som ställs upplevs har ett "korrekt" svar i fråga om politisk och etisk riktighet. I dagens samhälle strävar vi efter jämställdhet och att svara att man gör skillnader mellan män och kvinnor kan tänkas vara något som undviks av respondenterna. Dock kan även det faktum att författarna till uppsatsen har en föreställning om att kön spelar roll i biståndsbedömningen komma att lysa igenom i intervjufrågorna och påverka att respondenterna svarar som de upplever att forskaren vill att de ska svara.

Alvesson& Deetz (2000:217) talar om att alla intervjuuttalanden är beroende av den specifika kontext som intervjun sker i. Det är därför inte möjligt att bortse från det faktum att det som framkommer under en intervju är konstruerat i en specifik social situation. Alvesson& Deetz (2000:133:147) skriver även att politiska influenser har en påverkan på intervju personen, det är tänkbart att en respondent i en särskild organisation eller yrkesroll är politiskt medveten och att detta kan komma att påverka den beskrivning han eller hon gör av verkligheten. Det kan finnas en viss benägenhet hos respondenten att vara lojal mot den organisation han eller hon arbetar i. Då vi i vår studie har intervjuat biståndshandläggare som är en del av en större organisation, kan vi förvänta oss en viss påverkan på de svar som kommer ges.

Respondenterna kan exempelvis förväntas förhålla sig till frågorna så att de upprätthåller en lojalitet till organisationen. Jämställdhet ses som ett mål inom alla offentliga organisationer och därav kan svaren tendera att peka på att det inte förekommer skillnader mellan äldre män och kvinnor då det gäller behov och även rätten till bistånd. Det är även viktigt att läsaren tar i beaktning att den kontext som undersöks i denna studie är ett område som är kvinnodominerat och att intervjuer endast har utförts med kvinnliga biståndshandläggare. Det kan tänkas att de svar vi erhållit endast speglar kvinnors tankar och upplevelser men inte säger något om hur män ställer sig till samma frågor.

Denscombe (2009:250) menar att forskaren formulerar frågeområden utifrån sin förkunskap. Det kan konstateras att författarna till denna uppsats har goda förkunskaper inom ämnet då biståndshandläggning är något som båda författarna är väl insatta i. Det har varit en stor fördel då frågor konstruerats och även möjliggjort att intervjusamtalen flutit på bra då ingen förvirring kring de begrepp som använts uppstått. Dock kan det tänkas att författarnas förkunskaper gjort att vissa områden inte undersökts så grundligt och att det redan funnits en tanke om vad respondenterna kommer att svara. Författarna har varit medvetna om detta och försökt undvika att påverkas av sina egna kunskaper inom ämnet och sökt ny och annan kunskap hos respondenterna.

Sju av de åtta intervjuerna spelades in och vid ett intervjutillfälle användes endast anteckningar. Det kan konstateras att det är en stor fördel att använda ljudupptagning då det upplevdes som mycket svårt att hinna med att föra anteckningar under själva intervjusamtalet. Empirin från den intervju som endast skrevs ner blev därför fattigare, och informationen som nedtecknades var av mer selektiv karaktär vilket har tagits i beaktning vid textbearbetningen.

Det faktum att vi båda närvarat vid sju av åtta intervjuer ses som en fördel då empirin analyserats och även under själva intervjusituationen, dock är det viktigt att poängtera att respondenterna varit ensamma och författarna varit två, vilket betyder att respondenterna varit i underläge till antal och författarnas påverkan kan tänkas vara större till följd av detta. Valet av två intervjuare övervägdes noggrant och motiverades främst av att biståndshandläggare som yrkeskategori är vana vid att samtala med människor i både större och mindre grupper. Därav ansågs fördelarna överväga nackdelarna.

2.9 Etiska överväganden

De etiska överväganden som gjorts har haft sin utgångspunkt i vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer, samtyckeskravet, informationskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Samtyckeskravet innebär att respondenternas samtycke skall inhämtas innan undersökningen påbörjas. Informationskravet syftar till att forskaren skall informera de deltagande respondenterna om deras roll i studien och de villkor som gäller för dem. Konfidentialitetskravet handlar om att de medverkande respondenterna skall lovas konfidentialitet och att deras personuppgifter skall förvaras så att obehöriga inte kan ta del av dem. Nyttjandekravet innebär att det insamlade materialet som rör enskilda personer bara får användas i forskningsändamål (Vetenskapsrådet).

De forskningsetiska principerna har uppfyllts genom att upplysa respondenterna om att deltagandet är frivilligt, tillstånd har även inhämtats från berörd förvaltningschef samt verksamhetschefen. Kontakt har tagits med respondenterna innan deras deltagande, detta för att upplysa om deras roll samt studiens syfte. Intervjupersonernas identitet kommer att skyddas och intervjuplats har utelämnats. Band och intervjuutskriften har och kommer att förvaras så att obehöriga inte kan ta del av dem. Respondenterna har fått information om hur det färdigställda materialet kommer att hanteras och vad det skall användas till. Tillstånd för användning av ljudinspelning har inhämtats under de intervjuer då detta skett. När det gäller etiska överväganden angående val av ämne funderade vi inledningsvis på hur handläggarna kan uppfatta känsligheten i ämnet. Det som undersökts är något som är personligt och knutet till den enskilda handläggaren. Intresset ligger i deras tankar och föreställningar och det är inte givet att det är något de vill dela med sig av. Funderingarna rörde även att det skulle kunna vara känsligt om studiens resultat skulle peka på att det faktiskt förekommer skillnader i handläggningen som är kopplade till handläggarnas föreställningar och förutfattade meningar om män och kvinnor. Viktigt har därför varit att garantera handläggarna

anonymitet. Efter intervjuernas genomförande kan tilläggas att intervjusituationerna upplevts av författarna som avslappnade och respondenterna har talat öppet kring ämnet. Då urvalet av respondenter skett med hjälp av förvaltningschef och verksamhetschef så vet följaktligen de vilka biståndshandläggare som valt att medverka i studien, för att undvika igenkännande och eventuella efterföljande konsekvenser har typiska uttryck som kan härledas till en specifik respondent samt sådan information av allmän karaktär exempelvis namn, arbetade år och ålder uteslutits.

2.10 Metodisk giltighet

I kvantitativa undersökningar används ofta begreppen reliabilitet och validitet för att påvisa metodisk giltighet. Det finns kritik mot att använda dessa begrepp då det handlar om kvalitativa studier, då begreppen är nära knutna till standardiserade forskningsinstrument. (Robson 2002:168:176). En mer användbar begreppsapparat för kvalitativa studier är pålitlighet och trovärdighet (Denscombe 2009:380–381).

2.11 Trovärdighet och pålitlighet

Trovärdighet i kvalitativ forskning handlar om forskningsresultatets exakthet, sanningsenlighet och korrekthet (Robson 2000:170). Det vill säga att man mäter det som avsetts att mäta. Enligt Denscombe (2009:380) skall forskaren kunna visa att den insamlade empirin är träffsäker och precis. Pålitlighet handlar om den insamlade empirins tillförlitlighet och om att undvika fel som kan påverka intervjusituationen, de tolkningar som görs samt resultat och slutsatser (Malterud 2007:27). Med pålitlighet menas att empirin inhämtas och bearbetas på ett tillförlitligt sätt.

Denscombe (2009:381) menar att det inom kvalitativ forskning inte är relevant att mäta pålitligheten i studien genom att fråga sig om forskningsinstrumentet skulle ge samma resultat då det används av en annan forskare. Detta då forskaren vid kvalitativa studier är sitt egna forskningsinstrument och därmed på olika sätt påverkar den data som inhämtas. Detta tolkar vi således att två olika forskare med fokus på samma studie område troligtvis inte skulle få samma resultat på grund av sin egen och kontextens påverkan. Inom kvalitativa forskningsmetoder är det inte möjligt att genom beräkningar eller enkla processer kontrollera den insamlade empirins tillförlitlighet, det är därför viktigt att ge läsaren insikt i de förutsättningar som resultaten utvecklats under (Malterud 2007:27:28). Alla stadier, beslut och överväganden i denna studie har redovisats för att göra det möjligt för läsaren att följa de

resonemang som förts. Studiens syfte har varit tydligt genom hela undersökningen och frågesällningarna har redogjort och utrett vad som undersökts. För att hålla oss till detta har vi under intervjun utgått från intervjuguiden (Bilaga 9.3) som konstruerats utifrån studiens frågeställningar. Vi har även strävat efter pålitlighet genom att använda ljudinspelning av god kvalitet och varit noggranna då vi transkriberat och kodat våra intervjuer.

Inom kvalitativ forskning är det svårt att påvisa att det insamlade materialet är exakt och träffsäkert, men även inom kvalitativ forskning finns det tillvägagångssätt för att kontrollera trovärdigheten (Denscombe 2009:380). Triangulering är en användbar strategi, vid triangulering används olika källor eller metoder för empiriinsamlingen. Man kan exempelvis som komplement vid intervjuer även använda sig av observation, för att se om de ger samma resultat. Triangulering kan även innebära användandet av mer än en forskare i samma studie samt undersökning ur olika perspektiv. Att ge respondenterna möjlighet att läsa igenom materialet från intervjuerna samt tolkningen av empirin kan vara bra, det ger respondenterna en möjlighet att revidera sådant som forskaren kan ha missuppfattat vilket minskar att forskarens egna föreställningar och förförståelse påverkar tolkningen (Robson 2002:172-174). I denna studie har trovärdighet eftersträvats genom att två forskare har varit närvarande vid sju av åtta intervjuer samt att transkriberingen av intervjuerna skett ordagrant. Detta för att inte utesluta eller utelämna sådant som vid första anblicken ses som orrelevant och för att förhindra att författarnas föreställningar styr vad som skrivs ner. Under empiriinsamlingen har en form utav triangulering använts, vid sidan av intervjuguiden har även fallbeskrivningar nyttjats. Fallbeskrivningarna har gett en annan komplementär ingång i ämnet och ett annat sätt att samtala och diskutera kring det studerade. Respondenterna kommer att få möjlighet att ta del av och lämna synpunkter på det färdigställda materialet för att det ska spegla respondenternas berättelse i så hög grad som möjligt.

2.12 Överförbarhet

Begreppet överförbarhet syftar till de förutsättningar och gränser som finns för om studiens fynd och resultat kan vara giltiga även i andra kontexter än där studien genomförts (Malterud, 2007:60). Kvalitativ forskning bygger ofta på ett litet urval vilket gör att det blir svårt att säga något om hur stor sannolikheten är att man kan finna ett visst resultat med andra respondenter. Det centrala blir då att i studiens text tillhandahålla information som kan ge läsaren en möjlighet att själv bedöma resultatens relevans och tillämplighet (Denscombe, 2009:382). Vi

har strävat efter en ”genomskinlighet” i arbetet där länkarna mellan teori, empiri, resultat och analys tydligt visas, detta för att läsaren själv ska kunna bedöma studiens överförbarhet.

3. BISTÅNDSPROCESSEN

När en person når en viss ålder eller drabbas av en sjukdom som gör att han eller hon inte längre klarar av att sköta vardagens sysslor självständigt behöver han eller hon hjälp med detta. Denna hjälp kan förekomma i olika former, dels är det många som får hjälp av anhöriga eller sin partner men det är även vanligt att man som äldre är i behov av olika former av bistånd och insatser från det offentliga.

3.1 Handläggningsprocessen

För att ha rätt till bistånd måste en person själv eller med hjälp av en legal ställföreträdare göra en ansökan. Efter att en ansökan inkommit påbörjas en utredning som syftar till att kartlägga personens behov. Behoven prövas sedan mot de kriterier som återfinns främst i socialtjänstlagen men även i vissa fall andra rättskällor så som förarbeten och rättspraxis. Utifrån behoven får personen rätt till olika insatser. Denna handläggningsprocess avslutas med antingen ett avslag eller ett gynnande beslut. Handläggningsprocessen utförs av personer som kallas för biståndshandläggare (Linderlöf 2007:9).

3.2 Redskap i yrkesutövningen

I sitt yrkesutövande har biståndshandläggaren först och främst socialtjänstlagen att rätta sig efter. Socialtjänstlagen är en ramlag vilket innebär att den inte är detaljreglerad. Lagen ger en möjlighet för kommuner att relativt fritt utforma tillvägagångssätt och syftar till att göra det möjligt att i stor utsträckning ta hänsyn till vad klienterna är i behov av (Nordström & Thunved, 2008:35). Enligt socialtjänstlagen 4 kap 1§ skall ”*Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.*” (lagen.nu).

3.3 Behov

Individens behov är enligt socialtjänstlagen 4 kap 1§ avgörande för rätt till bistånd vilka behov som ska ligga till grund för bedömningen anges dock inte, det anges inte heller vilken form av bistånd som kan beviljas. Enligt lagparagrafen skall biståndet tillförsäkra individen

en skälig levnadsnivå, men den anges inte vilka behov eller insatser som kan anses ingå i skälig levnadsnivå (Nordström & Thunved, 2008:81:82:83). Inte heller i förarbeten eller kommentarer till lagtexten ges någon information om vad som avses med behov. Den rättsliga praxis som utvecklats ger heller ingen vägledning (Bergmark 1998 i Thorslund & Larsson 2002:18). Genom att behov och skäliglevnadsnivå inte preciseras i lagen blir det ibland svårt för biståndshandläggare att tolka lagtexten, vilket medför att vad som är ett behov och nivån på biståndet blir svårt att bestämma (Lindelöf & Rönnbäck 2004:58-59). Även Thorslund (2002:239:13:7) beskriver behovsbegreppet som oklart vilket gör det svårt att använda som riktmärke. Handläggaren måste således själv ta ställning till vad som skall anses med behov och om behovet är tillräckligt för att anses ligga till grund för hjälpinsatser och slutligen fatta ett beslut i frågan. Behov beskrivs av författarna som ett relativt begrepp som är varierande mellan olika samhällsgrupper, tolkningen av vad som utgör en äldre persons behov ändrar sig över tid.

3.4 Riktlinjer

Till hjälp i sitt yrkesutövande har biståndshandläggaren ibland även kommunala riktlinjer. Svensson och Rosén (2004:20) konstaterar i en rapport att många kommuner använder sig av riktlinjer i någon form. Riktlinjerna kan ses som en hjälp i hur beslut om äldres behov ska fattas och som ett sätt att underlätta för likartade bedömningar men de kan även ses som ett sätt att hushålla med kommunens resurser. Dunnér och Nordström (2005:58) konstaterar att riktlinjerna kan vara både ett stöd och en begränsning i beslutsfattandet dock kan det vara svårt att använda sig av generella riktlinjer då de inte fångar upp de komplexa situationer som biståndsbedömaren möter, då varje situation kräver en individuell bedömning.

3.5 Serviceinsatser

Hjälp i hemmet är en form av bistånd som äldre kan ha rätt till genom socialtjänstlagen, insatskategorin innefattar i stort sätt all den hjälp som den äldre kan behöva i sitt hem. Med serviceinsatser menas i denna studie den form av hjälp i hemmet som inte innefattar personlig omsorg. De insatser som den undersökta kommunens handläggare definierar som serviceinsatser är de som används i studien. Dessa är tvätt, städ, matdistribution och inköp via internet, hygienstäd, ledsagning samt ärende till bank/post/apotek.

4. KUNSKAPSÖVERSIKT/TIDIGARE FORSKNING

I detta avsnitt kommer tidigare forskning och studier som fokuserar på biståndsbedömning, äldre samt kön/genus att presenteras. Då studien rör biståndsbedömning i en svensk kontext och utifrån en given lagstiftning kommer framställningen i detta avsnitt begränsas till forskning och studier utförda i Sverige. Valet att bortse från internationell forskning motiveras av att hjälpbehoven tenderar att skilja sig åt länder emellan samt på grund av olika välfärdsorganisering och varierande lagstiftning.

4.1 Biståndshandläggning och behov i äldreomsorgen

Lindelöf och Rönnbäck (2004) har som syfte med sin avhandling att beskriva och analysera hur behovsbedömningen och beslutsfattandet inom äldreomsorgen hanteras i relation till lagstiftningen. Avhandlingen är baserad på fyra av författarnas tidigare studier och empiri från dessa har använts. Insamlingsmetod i de tidigare undersökningarna var granskning av handläggarnas utredningar, intervjuer med handläggare samt gruppsamtal med handläggare. Författarnas resultat visar att handläggarnas bedömning av behov samt beslutsfattande inte överensstämmer med lagstiftningens krav. Handläggarna använder i stor utsträckning lokala riktlinjer och dessa riktlinjer påverkar besluten. Studiens resultat visar även på att de lokala riktlinjerna utformats som en form av insatskatalog som anger vilka insatser som finns i kommunen och sedermera kan beviljas. När ett behov inte kan tillgodoses av en insats i katalogen bortser handläggarna från detta eller anpassar behovet till det befintliga utbudet. Denna anpassning till katalogen gäller främst de ansökningar som rör praktisk hjälp i form fönsterputsning, storstädning och matlagning i hemmet. Då handläggaren bortser från behovet och inte dokumenterar detta som en ansökan hamnar det som skulle varit en ansökan utanför de rättigheter som förknippas med handläggningen och myndighetsutövandet.

Bender (1991) har utfört en jämförande enkätstudie gällande behovsbedömning av hemservice. Studiens fokus ligger på skillnader i biståndsbesluten mellan olika handläggare. Benders studie visar på att skillnader i behovsbedömningar görs. Skillnaderna i handläggningen relaterar Bender till handläggarens erfarenheter och egenskaper. Hon använder ett lotteri som metafor och menar då att det finns både vinst och nitlotter och att lotterna består av vem som kom att handlägga ansökan. Bender menar med detta att biståndsbesluten är mer styrda av handläggarens person saker så som handläggarens kön, ålder, kompetens och erfarenhet väger tyngre än den hjälpsökandes behov.

Mårten Lagergren har mellan år 1996 och 2004 utfört undersökningar (Äldrecentrums rapporter 1996:3, 1996:8, 1997:12, 1998:8, 2000:1, 2001:4, 2001:5, 2004:6) i olika stadsdelar och socialdistrikt i Stockholm på uppdrag av Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum. Syftet med undersökningarna har varit att se om det förekommer systematiska skillnader mellan olika biståndshandläggares bedömningar och biståndsbeslut i en viss situation.

Undersökningarnas resultat liknar varandra och pekar på uppenbara skillnader i de behovsbedömningar som handläggarna gör, vilket följaktligen även avspeglas i biståndsbeslutet. Det visade sig finnas skillnader både mellan olika handläggare inom samma stadsdel/socialdistrikt men också samma handläggares bedömningar av liknande fall skiljde sig åt. Lagergrens undersökningar belyser dock inte hur handläggarna har kommit fram till sina beslut.

4.2 Genus och äldreomsorg

Szebehely (2005:13:383) skildrar den befintliga forskningen som rör olika former av omsorg av äldre. Vidare redogör hon för områden där hon anser att det saknas kunskap och forskning. Hon nämner bland annat att det inte forskars tillräckligt om äldreomsorgen utifrån ett genusperspektiv. Hon menar att den forskning som finns inom ämnet främst fokuserar på den anställda personalen samt anhöriga som vårdar och de är i första hand kvinnor. Forskning som tar upp mäns och kvinnors olika behov och villkor som hjälpbehövande har inte fått tillräckligt utrymme.

Socialstyrelsen (2004) tar i rapporten *Jämställd socialtjänst? Könsperspektiv på socialtjänsten* upp hur viktigt det är att uppmärksamma könsperspektivet eftersom att socialtjänstens föreställningar om kön påverkar de bedömningar som görs av kvinnor och mäns behov. Man menar att socialsekreterare bemöter kvinnor och män på olika sätt just för att de är kvinnor och män. De föreställningar som finns om ”typiskt” kvinnligt och ”typiskt” manligt påverkar de frågor som ställs till en person när en utredning av behov görs, de påverkar de beslut som socialsekreteraren tar och således även de insatser som erbjuds/beviljas. Författarna konstaterar även att kvinnor och mäns behov av insatser från socialtjänsten är avhängiga olika förhållanden i samhället. För att kunna göra en bedömning av hur socialtjänsten fungerar för kvinnor och män behövs det göras jämförelser i vilken hjälp och vilka insatser de får, men detta är inte tillräckligt. Vid en första anblick kan det ses som rättvist att båda könen får ”lika mycket”, fast om mäns och kvinnors behov skiljer sig åt

framstår ”lika mycket insatser” som o jämställt. Hänsyn behöver därför tas till vilka olika behov kvinnor och män har och hur dessa ser ut.

I rapporten (Socialstyrelsen, 2004) ägnas ett kapitel åt äldreomsorgen och man frågar sig bland annat om äldre kvinnor och män har skiljda behov och hur dessa behov bedöms. Författarna börjar sin framställning med att konstatera att majoriteten av äldre personer som har hjälp från den offentliga äldreomsorgen är kvinnor. Detta förklaras med att det finns fler äldre kvinnor än män och att kvinnor i högre utsträckning bor ensamma efter som att de lever längre än sina makar. Många män klarar sig utan hjälp från det offentliga efter som att det är vanligt förekommande att män har en maka som sköter om dem när de blir gamla. Författarna fortsätter att konstatera att kvinnor oftare uppger att de är missnöjda med den hjälp de får från den kommunala äldreomsorgen och att de önskar mer hjälp. Detta menar författarna kan tyda på att de insatser som utförs av hemtjänsten är dåligt anpassade efter kvinnors behov. Många av de sysslor som beviljas av biståndshandläggaren och som utförs av hemtjänsten är just sådana sysslor som traditionellt sett uppfattas som kvinnliga. Det handlar bland annat om städning, tvätt, matlagning och så vidare. Insatser som snöskottning, gräsklippning och andra traditionellt manliga sysslor saknas ofta som en del av den kommunala äldreomsorgen. I rapporten finns en tanke om att den äldre generationen kvinnor i samhället har svårare att få hjälp från det offentliga, detta för att det oftast är de som tidigare har skött om hemmet och alla dess sysslor. Förväntningarna på att klara sig själva blir således högre för kvinnorna än för männen och ribban för att få hjälp från det offentliga blir högre.

I en nationell rapport över jämställdheten inom äldreomsorgen tar länsstyrelserna (2008) upp de nationella målen för jämställdhetspolitiken som säger att en jämställd socialtjänst skall utgå ifrån att kvinnor och män på lika villkor ska kunna forma sina liv och garanteras en skälig levnadsnivå detta utifrån båda könen behov och villkor. Detta innebär inte att män och kvinnor alltid ska ha samma insatser, istället kan det betyda att män och kvinnor behöver olika insatser för att det ska bli lika. Den nationella undersökningen som länsstyrelsen utfört visar på att nästan inga kommuner i större utsträckning arbetat med jämställdhetsintegrering inom äldreomsorgen, det framgår också att det saknas riktlinjer och mål samt att det i princip inte erbjuds någon fortbildning i ämnet. Länsstyrelsen i Kronobergs län fortsatte under 2008 med jämställdhetskartläggningen genom en enkätundersökning till samtliga biståndshandläggare och enhetschefer i länet. Det som framkommer av biståndshandläggarnas svar är de upplever sig sakna utbildning då det gäller jämställdhet. I tre av länets kommuner

uppges handläggarna att brukarens kön påverkar hur deras behov tillgodoses medan fem kommuner uppges att det ställer samma krav på män och kvinnor. En kommun menar att det kan förekomma skillnader på grund av att äldre män oftast inte utför hushållssysslor.

Katarina Andersson (2004) har gjort en kvalitativ intervjustudie av hur biståndsbedömare resonerar kring äldres behov. I sin artikel skriver hon att den centrala utgångspunkten för biståndsbedömning är den äldres behov av hjälp. Studien visar att kön inte är något som medvetet betraktas i behovsbedömningen och biståndsbeslutet. Handläggarna strävar efter gemensamma riktlinjer och allas likhet inför lagen. Däremot då det gäller äldre personer som bor tillsammans med make eller maka så får vem som är i behov av hjälp betydelse. Biståndsbedömarna säger att det inte går att lära en gammal hund att sitta och syftar då till männens oförmåga att tvätta städa och laga mat. Andersson citerar en utav biståndshandläggarna som menar att de beviljar hemtjänst i de fall då en äldre man aldrig utfört till exempel städning eller tvätt eftersom att han troligtvis ändå skulle behöva hjälp med detta om något år. Här menar Andersson att frågan om hur det hade sett ut för en kvinna måste ställas. Hade hon också fått hjälp med städ och tvätt eller kan det vara lättare för en man att få hjälp och avlastning med just dessa insatser? Dock skriver Gunnarsson och Szebehely (2009) att det under de senaste decennierna har skett en minskning bland de äldre männen som är i behov av hjälp med att städa, laga mat eller tvätta. Tidigare har många äldre män haft svårigheter med dessa sysslor, men männens förmågor har idag förbättrats och könsskillnaderna är nu små.

Larsson and Thorslund (2002) har i sin rapport undersökt olika faktorer som är av betydelse för hur offentliga vård och omsorgs insatser fördelas. Författarna menar att det finns olika faktorer som påverkar äldres livssituation och vårdkonsumtion, dessa faktorer är främst kombinationen av kön och om individen bor själv eller tillsammans med maka/make. Detta då samhället förväntar sig att sammanboende makar ska ge hjälp till varandra. Det konstateras att kvinnor i genomsnitt lever längre än män och att de dessutom i många fall är gifta med män som är äldre. Detta ökar risken för att kvinnor blir ensamboende då de når en hög ålder. Det blir här en skillnad i tillgång till stöd från en sammanboende partner. Män får således i större utsträckning hjälp av en maka, och författarna konstaterar att denna hjälp framför allt består av olika hushållssysslor. Även Gunnarsson och Szebehely (2009) tar upp detta faktum, men menar att tidigare forskning ger motstridiga bilder då det gäller könsskillnader i äldre personers omsorgsmönster. Författarna skriver att de flesta studier pekar på att ensamboende

män och kvinnor idag får hjälp i samma utsträckning. Det är däremot vanligare att sammanboende par får hjälp från hemtjänsten då det är kvinnan som behöver hjälpen, om det är mannen som har ett hjälpbehov är det vanligt förekommande att kvinnan i parförhållandet vårdar maken utan hemtjänsthjälp.

4.3 Sammanfattning

Studier visar att skillnader i behovsbedömningar förekommer och dessa skillnader beror på handläggarens erfarenheter och egenskaper. Studierna visar även på att lokala riktlinjer används i stor utsträckning vid behovsbedömningen och påverkar besluten då riktlinjerna har utformats som en form av insatskatalog som anger vilka insatser som kan beviljas inom kommunen. Tidigare forskning visar på att socialsekreterare bemöter kvinnor och män på olika sätt på grund av de föreställningar om ”typiskt” kvinnligt och ”typiskt” manligt som finns. Det finns en tanke om att äldre kvinnor har svårare att få hjälp från det offentliga, då kraven är större på kvinnorna då de förväntas vara de som tidigare har skött om hemmet och alla dess sysslor. Forskningen ger dock motstridiga bilder då det gäller könsskillnader i äldre personers omsorgsmönster. Det finns även studier som visar på att männens förmågor att utföra hushålls sysslor idag har förbättrats och att könsskillnaderna nu är små.

5. TEORETISK REFERENSRAM

5.1 Socialkonstruktivism

Burr (1993:4–5:8) menar att människans kunskap och uppfattning om världen är socialt skapad och att dessa kunskaper och uppfattningar ständigt konstrueras och omformuleras. Det är genom de vardagliga interaktioner som sker mellan människor som den kunskap som oftast tas för given aktivt skapas. Burr (1993:2-3). menar att hur människan förstår och tolkar världen är ett resultat av tidigare upplevelser, erfarenheter och kunskaper vilket gör att kunskap inte kan ses som någon objektiv sanning. Burr (1993:3-4) skriver att Människans sätt att förstå och tolka världen även är påverkad av kultur och historia, vilket innebär att de kategorier som används för att dela in världen i är konstruerade inom en specifik tid. Förståelsen av världen är således historiskt och kulturellt relativ, vilket innebär att förståelsen är producerade i den kultur och historiska period i vilken den existerar. Kategorier såsom kvinna och man får då olika betydelse beroende på när och var man lever. Enligt ett socialkonstruktivistiskt synsätt är således synen på kön ett resultat av historiskt, kulturellt och socialt betingade strukturer. Det finns i västvärlden en uppsättning föreställningar om kön och

vad man kan förvänta sig för egenskaper och beteenden av män och kvinnor, medan det i andra delar av världen existerar andra föreställningar.

Burr (1993:5–9:6) menar att människors handlingar och agerande påverkas av de föreställningar och strukturer som existerar om vad som ses normalt, acceptabelt och naturligt i det samhälle han eller hon lever i.

5.2 Genus

Enligt Yvonne Hirdman (2003:11-13) är genus ett begrepp som man ska kunna använda för att se och förstå hur människor formas och formar sig till kvinna och man. Till skillnad från biologiskt kön, som anses vara någonting som vi föds med, ger genus en förklaring till att mycket av det som vi anser vara manligt och kvinnligt är sådant som vi lär oss genom olika sociala processer.

Connell (2003:12-14) skriver att genus är något som tas för givet i vardagslivet. Han menar att vi genast ser om den person vi möter är en kvinna eller en man. Män och kvinnor klär sig olika, klipper håret på olika sätt och besöker olika offentliga toaletter. I många samhällen idag är det kvinnorna som sköter hushållsarbetet och tar hand om barnen. Dessa skillnader mellan män och kvinnor är så välkända och vanliga att de i stort sätt ses som naturliga. Det framförs ständigt åsikter och tankar om vad som är lämpligt genusbeteende och synen på genuskillnaderna som en del av naturens ordning innebär att det ifrågasätts starkt då människor inte följer mönstret. Connell (2003:14-19) skriver att distinktioner mellan manligt och kvinnligt genomsyrar den mänskliga kulturen. I flertalet språk är det inte enbart människor som tilldelas en könstillhörighet utan även föremål, egenskaper och begrepp. När man talar om kön brukar man utgå från en dikotomi som tar sin utgångspunkt i den biologiska uppdelning mellan hanar och honor. Män och kvinnor beskrivs som två olika kategorier som utesluter och står i kontrast till varandra och genus definieras som den sociala, kulturella eller psykologiska skillnaden mellan de olika kategorierna.

Connell (2003:58) skriver att kroppsliga biologiska skillnader och sociala effekter ofta kopplas samman. Män antas ha en uppsättning av egenskaper och kvinnor en annan. Kvinnan ses som exempelvis omsorgsfull, huslig, känslös och intuitiv medan mannen tillskrivs egenskaper så som teknisk, aggressiv, analytisk och rationell.

Connell (2003: 20-22:72-77) menar att genus inte skall ses som styrt av biologin utan fokus bör i stället ligga på genusrelationer, genusrelationerna handlar i stort om de sociala relationer inom vilka grupper och individer agerar. Genusrelationerna är något som inte bara reproduceras utan måste hela tiden skapas och återuppbyggas i vardagen för att existera. Inom genusrelationerna finns olika varaktiga mönster, dessa mönster tillsammans kallas för strukturer och de har en påverkan på mäns och kvinnors handlande. Strukturerna leder inte mekaniskt till att män och kvinnor handlar på ett visst sätt, strukturerna ger däremot olika möjligheter och konsekvenser. Som kvinna och man får man vissa möjligheter genom att bete sig inom ramen för vad som anses vara manligt och kvinnligt. Om ett genusmönster säger att det är kvinnligt att vara hemmafru skulle detta exempelvis innebära att en kvinna som lagar mat definieras som kvinnlig. Om du rör dig utanför dessa mönster eller strukturer följer konsekvenser, för att använda samma exempel blir konsekvensen för en kvinna som inte lagar mat att hon ses som mindre kvinnlig. Det är möjligheterna och konsekvenserna som gör att män och kvinnor handlar i enighet med de sociala strukturerna. Strukturerna kan framstå som nästintill oföränderliga trots att de är socialt skapade och kan förändras.

Connell (2003:22) menar att ett visst samhälle har vissa genusmönster och att dessa är beroende av den kulturella kontexten och att dessa inte överförs biologiskt utan att den fortplantas socialt och påverkar oss, vårt vardagsliv och vår sociala ordning. Dessa genusrelationer som finns mellan människor inom grupper och organisationer skapas ständigt i vardagen och vi gör som sagt kön genom sättet vi beter oss som kvinnor och män i olika situationer.

Connell (2003:15-16) använder Simone de Beauvoirs klassiska citat för att belysa vad han menar ”man föds inte till kvinna, man blir det” och han menar att detta även gäller för män. Man föds inte som maskulin utan det är något lär sig och utvecklar och som resultat så blir man en man. Vi ska alltså inte se på kvinnlighet och manlighet som något som är av naturen givet. Vi ska dock inte heller tänka att det är något som vi enbart blir påtvingade utifrån de genusstrukturer som finns i det samhälle vi lever i. Män och kvinnor konstruerar sig själva som feminina eller maskulina och intar således en plats i genusordningen eller accepterar och förhåller sig till den plats de blivit tilldelade. Detta görs genom de sätt vilket vi alla uppträder i det vardagliga livet, man signalerar kvinnlighet och manlighet genom exempelvis hur man klär sig och uppträder.

5.3 Sammanfattning

När vi i denna studie talar om män och kvinnor menar vi att det inte finns några naturgivna regler för hur en kvinna eller man ska eller bör agera. Genus ses som historiskt, kulturellt och socialt konstruerat. I varje samhälle och tidsepok finns det föreställningar och om kön och vad man kan förvänta sig för egenskaper och beteenden av män och kvinnor. Människors handlingar påverkas av de föreställningar om vad som ses som normalt, acceptabelt och naturligt i det samhälle han eller hon lever i.

6. RESULTAT/ANALYS

I detta kapitel kommer det empiriska materialet att redovisas samt analyseras. Vi har valt att särskilja resultat och analys främst för att vi använt både intervju och fallbeskrivningar som metod. Vi anser att det finns en vinning i att redovisa en gemensam analys för dessa, dels för att de kompletterar varandra och kan bidra med ett djup och även på grund av att fallbeskrivningarna använts som ett diskussionsunderlag under intervjun och som en form av triangulering. I resultatet presenteras empirin under olika teman och i analysen utgår vi från våra tre centrala frågeställningar och redovisa både resultatet från intervjun och fallbeskrivningarna. Det insamlade materialet kopplas samman och jämföras med teori, förståelseram och tidigare forskning. Målet är inte att generalisera utan att nå djupare kunskap och förståelse.

6.1 RESULTAT

6.1.1 Bakgrund

I den undersökta kommunen arbetar biståndshandläggarna enbart som handläggare. De har en renodlad handläggargorganisation, till skillnad från vissa kommuner där handläggaren och enhetschefen är en och samma person. Några av respondenterna beskriver att de tidigare arbetat i organisationer där biståndshandläggningen och enhetschefsuppgifterna gjordes av samma person. De kallades då för hemtjänstassistenter. De respondenter som intervjuats varierar i ålder men gemensamt för dem alla är att de är kvinnor. Åren av erfarenhet inom yrket är mycket spridd, längst 35 år och minst två år.

6.1.2 Biståndshandläggarnas beskrivning av sina arbetsuppgifter

Alla biståndshandläggarna är eniga i att yrket är svårt att beskriva, det är mycket som görs som inte går att sätta ord på. En av handläggarna uttrycker att hennes arbetsuppgift är:

”att utreda och fastställa den enskildes behov och på ett rättsäkert sätt, ...att ta reda på vad den enskilde behöver hjälp med och vad man har rätt att få hjälp med enligt socialtjänstlagen”

Handläggarna tar emot ansökningar eller anmälningar om hjälpbehov, de gör hembesök eller träffar den enskilde på omsorgsplaneringar på sjukhuset, de utreder behov alltså gör en bedömning om huruvida personen som ansöker om hjälp har ett faktiskt behov. De beviljar olika insatser, bland annat hjälp i hemmet, korttidsboende och särskilt boende. De informerar personalgrupper om vilken hjälp de beslutat att den enskilde har rätt till. De får agera kuratorer till anhöriga, de har kontakter och samverkar med andra förvaltningar och yrkeskategorier när det gäller den enskilde. En av handläggarna berättar att de ibland finns situationer då de nästan måste erbjuda den enskilde olika insatser för att de inte själva alltid uppmärksammar sitt behov. Hon menar att upplysa och informera om vilka rättigheter den enskilde har är en viktig del av arbetet. Det gemensamma och huvudsakliga i alla handläggares beskrivning av sitt yrke är att de har den enskilde i fokus. Handläggarna utgår ifrån de behov som personen beskriver sig ha eller som anhöriga eller andra beskriver och att de sedan utifrån detta bildar sig en uppfattning om huruvida det faktiskt är ett behov och om personen har rätt till hjälp utifrån de kriterier som anges i socialtjänstlagen 4:1. De avslår eller beviljas således en ansökan utifrån om personen har ett behov av hjälp eller ej.

6.1.3 Socialtjänstlagen

Biståndshandläggarna använder 4:1 i socialtjänstlagen som grund för bedömningsarbetet. De säger att socialtjänstlagen anger vad den enskilde har rätt att få hjälp med, de beskriver att lagen är grunden i arbetet, något som alltid finns med i bakhuvudet. De beskriver att den enskildes ansökningar prövas gentemot socialtjänstlagen och att det är deras uppgift att bevilja eller ge avslag på det som den enskilde söker hjälp med.

6.1.4 Riktlinjer

Som ett komplement till socialtjänstlagen beskriver handläggarna att de har riktlinjer och politiska beslut. Dessa anger vilka insatser personer kan ansöka om samt vilken omfattning som ses som skälig för den specifika insatsen. Riktlinjerna kan ses som en hjälp i hur beslut om äldres behov ska fattas och som ett sätt att underlätta för likartade bedömningar.

När det gäller omfattningen beskriver handläggarna att det exempelvis erbjuds städning och tvätt var tredje vecka. Riktlinjerna för omfattningen är en hjälp för att biståndsbesluten skall bli lika för de som ansöker och för att handläggaren inte skall bevilja obegränsat. En av handläggarna berättar att riktlinjerna för omfattning i stort sett endast gäller serviceinsatser och inte den personliga omsorgen, omvårdnaden. Där måste man göra en bedömning utifrån hjälpbehovet som kan se mycket varierande ut.

”...alltså där har man inget tak i tid eller någonting, om man behöver 15 besök på ett dygn och är helt hjälpbehövande så har man rätt till det.”

Men även då det gäller serviceinsatserna så berättar handläggarna att de kan frångå tidsriktlinjerna om det är något som gör att man behöver exempelvis städ oftare än var tredje vecka, om de ser att behovet finns.

”Det är ju individuell bedömning, så man får ju ändå liksom väga. Man får kolla liksom det här säger våra riktlinjer och det här liksom ansöker den enskilde om, sen får man ju liksom se. Så det är ju en bedömning man får göra utifrån den enskilde.”

Handläggarna berättar att riktlinjerna även styr vilka insatser som kommunen kan erbjuda. De säger att det bland annat inte är möjligt att få hjälp från hemtjänsten med sysslor såsom storstäd, fönsterputsning, gräsklippning, snöskottning och så vidare. När en person ansöker om insatser som inte finns i kommunens utbud så försöker handläggarna att föra en diskussion med den enskilde och berätta att det finns andra möjligheter till att få hjälp med det dom önskar. De säger att de hänvisar till den privata marknaden, dock utan att rekommendera ett enskilt företag.

”...ibland är det ju uppenbart att det personen ansöker om inte är någonting som vi har att erbjuda, det finns inte i sortimentet får man förklara. Men där emot är det ju kanske då viktigt att kanske kunna visa en väg till hur man ändå kan få hjälp med det på annat sätt så att säga.”

Handläggarna säger även att de som ansöker om hjälp lär sig vilka insatser som finns, ibland frågar de men de flesta vet vad hemtjänsten utför. De accepterar de utbud och regler som finns och därför inkommer det inte så ofta frågor eller ansökningar som faller utanför riktlinjerna.

”...där har man också accepterat undan för undan, - jaha de här reglerna finns och det är det vi har att ansöka om”

6.1.5 Serviceinsatser

Handläggarna berättar om de serviceinsatser som kommunen har att erbjuda. De uppger att dessa insatser är mer praktiska till sin natur. Samtliga handläggare nämner tvätt, städ, matdistribution och inköp via internet, ett par nämner hygienstäd som innebär städ av toalett och del av kök emellan de ordinarie städtillfällena. Ledsagning, ärende till bank post och apotek nämns också, men då det talas om serviceinsatser ligger handläggarnas fokus på tvätt, städ och matdistribution.

6.1.6 Behov

I fokus för alla handläggares utsagor är begreppet behov. De säger att det är den enskildes behov som skall utredas för att fastställa om personen har rätt till hjälp eller ej. I handläggarnas utsagor återfinns en samstämmig beskrivning av vad ett behov är och när den enskilde har ett hjälpbehov. Det handlar om något som man inte längre kan tillgodose själv, vare sig om det är en praktisk syssla eller någonting annat och man inte kan få det tillgodosett genom anhöriga eller på annat sätt. Handläggarna beskriver att ett behov är något som uppstår när man inte längre klarar sin person och sin vardag på egen hand, när man behöver be om hjälp.

”...ett behov det är ju då att, det är någonting som man behöver för att kunna klara av sitt vardagsliv och få det att fungerande på ett rimligt sätt. Men du har inte förmågan fysiskt eller mentalt att längre utföra det och det kan inte tillgodoses heller på annat sätt på, inom rimliga gränser.”

Ett behov är således något som den enskilde inte kan tillgodoses själv och personen kan inte heller få behovet tillgodosett av andra. I handläggarnas beskrivningar av behov ligger fokus på den fysiska förmågan att klara av vardagen. När de talar om att inte själv kunna tillgodose sitt behov beskriver de att de fysiska behoven kan uppstå på grund av sjukdom eller att åldern göra så att man inte längre orkar med sådant som man tidigare klarat själv. När det handlar om att inte klara av exempelvis städning beskrivs det att det kan bero på svårigheter med att böja sig ner på grund av yrsel eller problem med ryggen med mera. Handläggarna talar

även om psykiska eller mentala svårigheter som gör att en del personer inte längre kan klara av sin dagliga livsföring som tidigare. De beskriver bland annat att man kan vara i behov av hjälp om man känner en otrygghet i hemmet. En av handläggarna nämner att det kan handla om att en make eller maka hastigt avlidit och att sorgen gör att personen blir handlingsförlamad.

”Jag menar då spelar det ju ingen roll om kvinnan har städat hela livet och helt plötsligt blir hon sittandes och kan liksom inte ta sig för något. Det är klart då kanske hon behöver ha städ även att hon skulle kunna städa så kanske hon behöver ha så att hon kommer igång och det gäller ju mannen också”

Biståndshandläggarna talar även om att en person kan ha ett behov av hjälp men att detta tillgodoses på annat sätt. När det handlar om serviceinsatser beskriver handläggarna att det finns många anhöriga som hjälper sina närstående med att städa och tvätta. De talar även om hushållsgemenskap som innebär att man kan kräva att en make/maka eller en son/dotter som sammanbor med personen som är i behov av hjälp tar visst ansvar för städning, tvätt och andra hushållssysslor. Flera nämner även hushållsnära tjänster som ses vara ett alternativt sätt att tillgodose behov av hjälp med serviceinsatser. Om behovet av hjälp tillgodoses på annat sätt beviljar handläggarna inte hjälpen.

6.1.7 Behov kopplat till hur du levt ditt liv tidigare

En av handläggarna säger: *”Vi är inte lika, utan vi har olika behov. Vi har olika bakgrund och olika kunskaper och därför behöver vi ju hjälp med olika saker, så är det ju.”*

Hon beskriver här något som flertalet av handläggarna berör i sina utsagor. Det handlar om att de behov du har när du blir gammal har att göra med din bakgrund, hur du levt ditt liv och vad du har för kunskaper. Handläggarna talar om att en person kan ha levt sitt liv utan att utföra en viss syssla och därför inte har kunskaper om hur denna ska utföras och att detta innebär att ett behov uppstår.

6.1.8 Behov och hur du tidigare levt ditt liv kopplat till skälig levnadsnivå

Biståndshandläggarna berättar att hur behoven skall tillgodoses är kopplat till begreppet skälig levnadsnivå. De behov som personen har rätt att få hjälp med ska tillförsäkra honom eller henne en skälig levnadsnivå. Vad som är skäligt för den enskilde är högst individuellt. Det som innebär en skälig levnadsnivå för en person behöver inte vara skäligt för en annan.

De menar att det inte finns en allmängiltig mall för vad som är en skälig levnadsnivå. Handläggarna beskriver att riktlinjerna som tidigare presenterats används som ett stöd för att bestämma vad som ses som skäligt, men de pointerar vikten av den individuella bedömningen som görs utifrån den enskilde. En viktig del i denna bedömning är hur personen som ansöker om hjälp tidigare levt sitt liv. Handläggarna ger olika exempel på detta, det kan handla om en person som är van vid att duscha varje dag och riktlinjerna säger att man kan få duscha en gång i veckan. Det upplever inte den personen som skäligt, utan då kanske det är kanske skäligt att bevilja hjälp med dusch tre gånger i veckan. En av handläggarna talar om städning och menar att en person som knäskurat golvet kanske tycker att det är skäligt att fortsätta få det städlat på detta noggranna vis. En person som har levt med lite skit i hörnen kanske upplever det som skäligt att få städlat en gång i månaden. En av handläggarna tar promenader som exempel och beskriver en friluftsinriktad människa som tidigare varit ute och gått varje dag inte längre kan göra det, där är ju skälig levnadsnivå kanske promenad tre gånger i veckan, medan en person som inte så ofta har varit ut kanske upplever det som skälig levnadsnivå med promenad en gång i veckan.

6.1.9 Mäns och kvinnors behov beskrivs som lika

Handläggarna uppger att äldre män och kvinnor har likartade behov. Några biståndshandläggare nämner att äldre personer behöver hjälp med de elementära behoven såsom hemmets sysslor och den personliga omsorgen och att detta hjälpbehov är ett mänskligt behov som är oberoende av kön.

”...dom vi kommer i kontakt med är ju i regel väldigt gamla och då har man likartade behov, det där manliga och kvinnliga det har liksom skalats av lite. Blir man äldre så är det elementära behov man har och dom är inte olika för man och kvinna.”

Vidare menar handläggarna att de ansökningar som inkommer från män och kvinnor rör samma saker. Det handlar om att männen och kvinnorna ansöker om saker de inte länge kan göra själva av olika skäl. Ansökningarna kan se olika ut men detta beror inte på den enskildes kön utan på hans eller hennes livssituation. De talar även om att de insatser som kommunen har att erbjuda passar båda könen eftersom att de just handlar om att tillgodose de grundläggande behoven.

6.1.10 Beskrivningar av män i förhållande till serviceinsatser

En handläggare beskriver ett samtal hon haft med en äldre man ” - *Jag ska säga dig en sak jag har aldrig lagat mat i hela mitt liv och aldrig tvättat och städat och jag kommer aldrig att börja med att heller. Men nu hade han väl en fru som hjälpte honom med det.* ”

Något som samtliga biståndshandläggare beskriver på ett eller annat sätt är att många av de äldre männen inte varit involverade i de dagliga hushållssysslorna och därmed inte vet hur man exempelvis städar och tvättar. Någon handläggare säger även att vissa av männen inte vet var i hushållet de kan hitta de redskap som krävs för att utföra sysslorna. Handläggarna framför även att de har funderingar kring huruvida det är rimligt att ställa krav på att en gammal man som tidigare haft en fru som skött hushållet. De frågar sig om det är rimligt och möjligt att lära honom dessa sysslor. I handläggarnas utsagor återfinns även uttalanden som tyder på att de har uppfattningen att äldre män inte är intresserade av att lära sig att utföra hushållssysslor.

”...*man stöter ju på ärenden där kvinnan har skött hushållet hela tiden som mannen och kvinnan har bott ihop och då har inte mannen inte städat eller lagat mat och sådana där saker och så kan det ju vara så att kvinnan har gått bort och mannen blir ensam vid 80 års ålder och då kanske man inte sätter sig ner och säger att du ska städa och laga mat och sådär, utan den här mannen känner sig väldigt ensam nu och det första han vill är ju inte att lära sig att laga mat kanske.*”

Biståndshandläggarna beskriver att männen i stället för att sköta hushållets sysslor ägnat sig åt förvärvsarbete, trädgårdsskötsel, tankat bilen och varit ansvarig för ekonomin. Handläggarna uppger att det självklart även finns de män som är duktiga kockar och alltid har lagat mat och även tvättat och städat. Samtidigt säger dom att det inte är något som tas för givet utan att de blir positivt överraskade när de upptäcker dessa egenskaper hos en man.

En beskrivning av män i förhållande till serviceinsatser är att de kanske inte alltid tänker på vad som behöver göras i hemmet. Detta förklaras med att de inte varit involverade i hushållsarbetet. Det beskrivs att det kan vara nödvändigt att tala om för männen vad som behöver göras. Det beskrivs att männen har lättare att ta emot hjälp med praktiska sysslor men däremot svårt för att ta emot hjälp med hygien.

”...dom kanske inte alltid har tänkt så mycket utan att det har alltid blivit städad, men hur gick det till om man uttrycker det så”.

En av handläggarna funderar kring om det är så att omgivningen hjälper män mer, hon beskriver att döttrarna är mer måna om sina pappor om de är ensamma och hur äldre män tenderar att få hjälp från äldre damer som bor i närheten.

6.1.11 Beskrivningar av kvinnor i förhållande till serviceinsatser

Det beskrivs att äldre kvinnor är de som alltid skött om hemmet, de har lagat mat, tvättat och städad. Kvinnorna har traditionellt sett haft dessa sysslor som en naturlig del av sina liv. Det förekommer självklart även att kvinnorna har yrkesarbetat men i dessa fall har de ofta dubbelarbetat det vill säga att de varit ute i yrkeslivet men att de ändå har haft och tagit ansvaret för hemmet. Flertalet biståndshandläggare beskriver att det för kvinnor ligger en stolthet i utförandet av dessa sysslor. De förknippar hushållssysslor med kvinnans identitet och menar att sköta hemmet är något som kvinnor är vana vid att göra och något som de vill fortsätta med så långt som det är möjligt.

”...det är ju så att kvinnorna har varit vana vid att sköta den biten och så länge dom kan det så vill dom det, det är liksom på det sätt att i den generationen är det ofta så att kvinnorna är stolta över att det är deras roll i familjen - att jag sköter hushållet och jag gör så god mat och det. Ja det är som hennes identitet på något sätt”.

Handläggarna beskriver att de blir förvånade de gånger då kvinnor uttrycker att de saknar intresse för matlagning och att de inte känner att städ och tvätt är speciellt viktigt. De beskriver att de är mer ifrågasättande gentemot kvinnor i dessa situationer.

”...om en kvinna skulle komma och säga att hon aldrig städad eller tvättat och lagat mat till exempel och var 88 år. Alltså då kanske man hade muntligt sagt att - ja men jaha, varför har du inte gjort det? Lite mer ifrågasättande. Det är inte lika vanligt som om det är en man liksom. [...] man kanske hade varit lite mer ihärdig att ja, men tror du inte att du kan det här liksom”.

Handläggarna talar även om hur kvinnor själva ger uttryck för sina behov. De säger att kvinnor tenderar att förklara och försöka rättfärdiga sina behov eller att de kanske har svårare

för att be om hjälp när det gäller serviceinsatser. Kvinnor beskrivs även som envisare och att de ofta försöker längre. En av handläggarna beskriver detta tydligt genom att säga att de kan gå så långt att kvinnorna sitter ner och dammsuger innan de ger upp och ber om hjälp.

6.1.12 Bedömningen styrs av behovet

Samtliga handläggare poängterar att de alltid utgår ifrån den enskildes behov då de gör en bedömning och fattar ett beslut. De uppger att det inte tänker annorlunda beroende på om det är en man eller kvinna som ansöker om hjälp. De flesta handläggare säger att de hoppas och tror att de inte gör någon skillnad mellan män och kvinnor i sina bedömningar men uppger samtidigt att det kan finnas en viss omedveten påverkan.

”Jag ser nog hjälpen och insatserna och det som behövs utifrån det paret eller den människan, så att säga och det är inte alltid lika varje gång. Sen har jag säkert en del med mig som jag inte är riktigt medveten om det här manliga och kvinnliga, i sådana fall är det rätt omedvetet. Jag ser nog mer människa än man och kvinna. Jag vill åtminstone tro det.”

6.1.13 Fallbeskrivningar

Som tidigare beskrivits så fick respondenterna vid intervjutillfället ta del av fiktiva fallbeskrivningar. De ombads sedan att göra övervägningar och tänka igenom hur de skulle bedöma fallen. Fyra av de åtta biståndshandläggarna fick under sina intervjuer ta del av identiska fallbeskrivningar, de återstående fyra fick även de samma beskrivningar men könen på huvudpersonen hade här bytts ut. Således var huvudpersonerna i fallbeskrivningarna män i fyra av beskrivningarna och kvinnor i fyra. Detta för att få en uppfattning om huruvida tankegångar och diskussioner kring fallen är lika eller varierar beroende på vilket kön den fiktiva personen har. Fallbeskrivningarna i sin helhet återfinns som bilaga (se 9.4, 9.5 samt 9.6)

6.1.14 Fallbeskrivning 1A och IB (se bilaga 9.4)

Den första fallbeskrivningen skildrar en person som tidigare levit i ett parförhållande där sysslor såsom städ och tvätt utförts av den andra parten. Efter maken eller makans bortgång ansöker personen om dessa insatser på grund av att han eller hon inte tidigare har utfört dem. Biståndshandläggarna beskriver att de skulle föra en diskussion med personen om varför man inte kan utföra sysslorna detta främst för att konstatera att det inte finns några andra

bakomliggande faktorer som kan vara viktiga att ta i beaktning. Vissa handläggarna ser att individen skall vara delaktig efter egen förmåga, lösningar så som att individen kan få hjälp i början som en form av läroprocess för att sedan själv kunna utföra sysslan förekommer. Samt att individen vid det tillfälle hemtjänsten är där och till exempel städning är delaktig. De flesta biståndshandläggarna beskriver även att de skulle informera om att det finns privata alternativ. Det förekommer att städ och tvätt beskrivs för kvinnan som något naturligt och att det finns en föreställning om att det är nedärvt i kvinnan att städa och tvätta, medan det för mannen kan vara något nytt och främmande då det finns män som kanske aldrig utfört dessa sysslor. Biståndshandläggarna menar dock att själva beslutet skulle bli det samma om det var en kvinna som aldrig utfört sysslorna. En handläggare berättar om sin upplevelse av att man är mer omhuldande om äldre män än kvinnor.

” Den skillnaden jag skulle kunna se om det var en kvinna istället för en man är ju att kvinnan har naturligt gjort det här och jag skulle kanske därför, för henne skulle det vara ett naturligt sätt att komma tillbaks i vardagen. Det skulle vara något man hela tiden hade utfört någonting att hänga upp vardagen på.”

”Man vet ju att det är skillnad alltså mellan män och kvinnor. Män av äldre generationen har inte varit så behjälpliga i hemmet, kanske inte kan laga mat över huvudet eller städa och tvätta.”

6.1.15 Fallbeskrivning 2A och 2B (se bilaga 9.5)

Fallbeskrivning två framställer ett gift par där den ena parten sedan ett år tillbaka har hjälpt sin make/ maka med, avklädning, personlig hygien samt skött matlagning och övriga hushållssysslor, då han eller hon inte klarar av detta själv på grund av sjukdom. Personen orkar inte längre att ta hand om sin partner och ansöker därför om hjälp.

Biståndshandläggarna menar att det är rimligt att bevilja insatserna för att avlasta personen.

Den personliga omsorgen såsom avklädning och personlig hygien ingår inte

hushållsgemenskapen vilket innebär att man inte är skyldig att vara behjälplig med dessa.

Serviceinsatserna så som matlagning och hushållssysslor innefattas dock av

hushållsgemenskap och handläggarna har därför rätt att ställa krav på att personer i samma

hushåll ska utföra en del av dessa. De handläggare som kommenterat detta anser dock att det

fortfarande återstår en hel del att göra även om de sökta insatserna beviljas. Två handläggare

ställer sig frågande inför att bevilja städning och beskriver att det skulle vara rimligt för personen

att klara av städningen om han eller hon blir avlastad med de andra insatserna. I diskussionen

och tankarna runt fallbeskrivningen framkom att handläggarna inte resonerade eller tänkte annorlunda beroende på könet på den fiktiva personen.

”...det skulle vara precis likadant, det skulle inte vara någon skillnad det har ingenting med könet att göra. Utan det är situationen som gör att jag tycker att det är skäligt att bevilja hjälpen.”

6.1.16 Fallbeskrivning 3A och 3B (se bilaga 9.6)

Den tredje och sista fallbeskrivningen handlar om en ensamstående person med reumatisk värk som under senare tid förvärrats. Personen upplever det svårt att utföra vissa av vardagens sysslor och ansöker om matdistribution, städ, tvätt samt fönsterputsning i de fallbeskrivningar där huvudpersonen är manlig och gräsklippning i de fallbeskrivningar som huvudpersonen är kvinnlig. Samtliga biståndshandläggare som deltagit i studien uppger att de inte skulle beviljat fönsterputsning respektive gräsklippning på grund av att insatserna inte finns. De flesta handläggare beskriver att de skulle föra en diskussion med individen om vilka delar i sysslorna som personen skulle kunna klara själv. De menar även att de skulle upplysa om att det finns privata alternativ. I diskussionen och tankarna runt fallbeskrivningen framkom att handläggarna inte resonerade eller tänkte annorlunda beroende på könet på huvudpersonen dock menar en av handläggarna att det kan uppfattas mer förvånande om en kvinna ansöker om matdistribution.

”Alltså när jag träffar någon som vill ha städ så brukar jag ändå diskutera dehär, alltså man frågar ju lite vad det är. Då kanske det är någon som säger – jag har så svårt för att böja mig, jag är så stel i ryggen eller så. Okej, men då kanske hemtjänsten kan ta golven och toaletten och sen att dom får liksom plocka, damma och så. Att man ändå för en diskussion kring att det är viktigt att dom ändå är delaktiga.”

6.2 ANALYS

6.2.1 Hur beskrivs och definieras mäns och kvinnors behov?

Handläggarna säger att det alltid är den enskildes behov som skall utredas för att fastställa om personen har rätt till hjälp eller ej. Lindelöf och Rönnbäck (2004:58–59) skriver att begreppet behov är något som inte preciseras i lagen. Thorslund (2002:239:13:7) beskriver behovsbegreppet som relativt och oklart och att handläggaren således själv måste ta ställning till vad som skall anses vara ett behov och om den enskildes behov är tillräckligt för att ligga till grund för hjälpinsatser. I handläggarnas utsagor återfinns trots detta en samstämmig beskrivning, ett behov beskrivs som något som uppstår när man inte längre klarar sin person och sin vardag på egen hand och behöver be om hjälp med detta. För att anses ha rätt till hjälp behöver man ha ett fysiskt eller psykiskt hjälpbehov. Det måste alltså finnas ett skäl eller en orsak till varför du ska anses ha rätt till hjälp.

Handläggarna menar att de behov du har när du blir gammal har att göra med din bakgrund, hur du levt ditt liv och vad du har för kunskaper. Handläggarna talar om att en person kan ha levt sitt liv utan att utföra en viss syssla och därför inte har kunskaper om hur denna ska utföras och att detta innebär att ett behov uppstår. Biståndshandläggarna berättar att hur behoven skall tillgodoses är kopplat till begreppet skälig levnadsnivå. Handläggarna uttrycker att vilka behov den enskilde har och vad som är skäligt för honom eller henne är högst individuellt. Handläggarna beskriver att de har riktlinjer som används som ett stöd för att bestämma vad som ses som skäligt. Detta kan förklaras av att det i socialtjänstlagen 4:1 endast konstateras att individen skall tillförsäkras en skälig levnadsnivå, men den anger inte vilka behov som kan anses ingå i skälig levnadsnivå (Nordström & Thunved, 2008:81:82:83). Svensson och Rosén (2004:20) konstaterar i en rapport att många kommuner använder sig av riktlinjer i någon form. Riktlinjerna kan ses som en hjälp i hur beslut om äldres behov ska fattas och som ett sätt att underlätta för likartade bedömningar.

Det behov den äldre har och hur det ska tillgodoses på ett skäligt sätt tolkar vi som avhängigt hur detta behov tillgodosetts innan.

6.2.2 Vilka likheter och skillnader finns i hur biståndshandläggarna beskriver kvinnor och mäns behov av serviceinsatser?

Handläggarna uppger att äldre män och kvinnor har likartade behov och att det främst handlar om de elementära behoven. De menar att skillnader i behovsbeskrivningarna inte finns utan att män och kvinnor ansöker om samma saker och i samma utsträckning. Vad en person ansöker om går inte att hänföra till ett specifikt kön utan det beror på den enskildes livssituation. De talar även om att de insatser som kommunen har att erbjuda passar båda könen eftersom att de just handlar om att tillgodose de grundläggande behoven.

Handläggarnas beskrivningar av mäns och kvinnors behov som lika anser vi bör ställas i kontrast till det faktum att alla handläggare på ett eller annat sätt beskriver att det är de äldre kvinnorna som alltid skött om hemmet, de har lagat mat, tvättat och städat. De förknippar även hushållssysslor med kvinnans identitet och menar att sköta hemmet är något som kvinnor är vana vid att göra och något som de vill fortsätta med så långt som det är möjligt. Handläggarna beskriver att de blir förvånade de gånger då kvinnor uttrycker att de saknar intresse för matlagning och att de inte känner att städ och tvätt är speciellt viktigt. De beskriver att de är mer ifrågasättande gentemot kvinnor som ansöker om hjälp i dessa situationer och att de i första hand ser att det är fysiska skäl till att en kvinna inte kan utföra dessa sysslor. Vidare beskriver samtliga handläggare att det är många av de äldre männen som inte varit involverade i de dagliga hushållssysslorna och därmed inte vet hur man exempelvis städar och tvättar. Handläggarna framför även att de har funderingar kring huruvida det är rimligt att ställa krav på att en gammal man som tidigare haft en fru som skött hushållet. De frågar sig om det är rimligt och möjligt att lära honom dessa sysslor. Andersson (2004) nämner även detta i sin artikel, hon menar att de biståndshandläggare hon intervjuat ger uttryck för att det inte går att lära en gammal hund att sitta och syftar då till männens oförmåga att tvätta städa och laga mat. Andersson citerar en av biståndshandläggarna som menar att de beviljar hemtjänst i de fall då en äldre man aldrig utfört tillexempel städning eller tvätt efter som att han troligtvis ändå skulle behöva hjälp med detta om något år. I vår empiri återfinns även uttalanden som tyder på att handläggarna har uppfattningen att äldre män inte är intresserade av att lära sig att utföra hushållssysslor eller att de kanske inte alltid tänker på vad som behöver göras i hemmet. Det beskrivs att det kan vara nödvändigt att tala om för männen vad som behöver göras. Biståndshandläggarna beskriver att männen i stället för att sköta hushållets sysslor ägnat sig åt förvärvsarbete, trädgårdsskötsel, tankat bilen och varit ansvarig för ekonomin. Handläggarna uppger att det självklart även finns de män som är

duktiga kockar och alltid har lagat mat och även tvättat och städat. Samtidigt säger de att det inte är något som tas för givet utan att de blir positivt överraskade när de upptäcker dessa egenskaper hos en man.

Man kan koppla det som handläggarna beskriver då de talar om män och kvinnor och vilka sysslor, egenskaper och förväntningar som tillskrivs det respektive könet till det som Burr (1993) kallar en social konstruktion. Bilder av vad som ses som manligt respektive kvinnligt har skapats socialt. Burr menar att de beskrivningar som finns om manligt och kvinnligt kan ses som olika strukturer som påverkar vad vi ser som typiskt manliga och typiskt kvinnliga beteenden och egenskaper. Connell (2003) talar om att vissa skillnader mellan män och kvinnor är så välkända och vanliga att de ses i stort sätt som naturliga. Han skriver även att det ständigt framförs åsikter och tankar om vad som är lämpligt genusbeteende och synen på genuskillnaderna som en del av naturens ordning innebär att det starkt ifrågasätts när människor inte följer mönstret. Detta kan ge en förklaring till varför biståndshandläggarna tillskriver män och kvinnor olika egenskaper och gör antaganden om vilka kunskaper och sysslor som följer av ett visst kön. Dessa tankar kan även ge en förståelse till varför handläggarna är mer ifrågasättande mot de kvinnor som inte kan eller vill utföra hushållssysslor och varför det förvånar handläggarna när en man agerar utanför de förväntningar som finns på män i förhållande till hushållsgöromål.

Hur biståndshandläggarna tillskriver män och kvinnor olika egenskaper anser vi bör kompletteras med en förklaring av hur det kan komma sig att äldre personer beskrivs agera i enighet med de uppfattningar om manligt och kvinnligt som finns i samhället. Connell (2003) beskriver att det finns olika varaktiga mönster i samhället som tillsammans kallas för strukturer och att dessa har en påverkan på mäns och kvinnors handlande. Strukturerna leder inte mekaniskt till att män och kvinnor handlar på ett visst sätt, men strukturerna ger däremot olika möjligheter och konsekvenser. Det är möjligheterna och konsekvenserna som gör att män och kvinnor handlar i enighet med de sociala strukturerna. Detta kan ge en förklaring till varför äldre män och äldre kvinnor betar sig och anammar de strukturer och mönster om typiskt manligt och typiskt kvinnligt som existerar i samhället.

Connell (2003) beskriver att genusmönster och strukturer inte är något som bara automatiskt reproduceras utan måste ständigt skapas och återuppbyggas i vardagen för att existera. Detta kan vi se i vår empiri då såväl handläggare som de äldre personerna själva bidrar till att dessa

genusmönster existerar och hela tiden återskapas. Handläggarna har föreställningar om hur män respektive kvinnor bör agera. Dessa föreställningar kan påverka handläggarna i vad de förväntar sig av män och kvinnor då det gäller förmåga att utföra hushållssysslor och det får därmed en betydelse i fråga om vilka behov de ser. Handläggarnas och samhällets föreställningar påverkar i sin tur de äldre då det ses som mest acceptabelt att befinna sig inom de givna mönsterna. Dock menar Connell (2003) att man inte enbart kan tänka att människor blir påtvingade de genusstrukturer som finns i det samhälle, män och kvinnor konstruerar sig själva som feminina eller maskulina genom att inta en plats i genusordningen alternativt accepterar och förhåller sig till den plats de blivit tilldelade. Detta betyder således att både handläggare och äldre bidrar till konstruktion och återskapande av genusstrukturer.

Att handläggarna tillskriver de äldre olika egenskaper grundade på vilket kön individen har anser vi inte kan spegla hela sanningen om varför kvinnor ses ha vissa egenskaper och män andra. Vi vill mena att även de äldre själva är en del av skapandet av dessa strukturer samt att båda parter är en del av att strukturerna hela tiden reproduceras och återskapas och på så sätt lever kvar i samhället.

När det gäller förhållandet mellan män och hushållssysslor menar Gunnarsson och Szebehely (2009) att det under de senaste decennierna har skett en minskning bland de äldre männen som är i behov av hjälp med att städa, laga mat eller tvätta, männens förmågor har idag förbättrats och könsskillnaderna anses nu vara små. Av vår empiri får vi uppfattningen att förhållandena inte förändrats i den utsträckning som Gunnarsson och Szebehely (2009) beskriver. Handläggarna talar fortfarande om att män av den äldre generationen ofta inte utfört hushållssysslor. Det tar lång tid att förändra strukturer och mönster som är så invanda i vårt samhälle. Connell (2003) skriver att genusstrukturerna kan framstå som nästintill oföränderliga trots att de är socialt skapade och därmed kan förändras.

Sammantaget kan konstateras att det finns en motsägelse i empirin då äldre män och kvinnors behov beskrivs som lika samtidigt som de beskrivs som olika genom att de tidigare i livet har utfört olika sysslor och även ses inneha olika egenskaper.

6.2.3 Har det faktum att man är kvinna eller man någon inverkan på behovsbedömningen när det gäller serviceinsatser?

Biståndshandläggarna uppger att behovsbedömningen då det gäller serviceinsatser och även övriga insatser alltid har den enskilde i fokus. De menar att de utgår från det behov som personen beskriver sig ha och att de sedan utifrån detta bildar sig en uppfattning om huruvida det faktiskt är ett behov och om personen har rätt till hjälp utifrån de kriterier som anges i socialtjänstlagen 4:1. När man bedömer om ett behov föreligger tas hänsyn till hur individen tidigare levt sitt liv och om individen har kunskap och förmåga att själv kunna tillfredsställa sitt behov. Behovet skall tillgodoses på ett sådant vis att individen uppnår en skälig levnadsnivå. Även begreppet skälig levnadsnivå kopplas samman med hur personen tidigare levt sitt liv och i vilken omfattning behovet tidigare tillgodosetts. Som hjälp i behovsbedömningen har handläggarna politiskt beslutade riktlinjer för omfattning samt vilka insatser som man inom kommunen kan erbjuda.

När det gäller bedömningar av mäns och kvinnors behov pointerar biståndshandläggarna i vår studie att de alltid utgår ifrån den enskildes behov. Bender (1991) kom i sin studie fram till att biståndsbesluten är mer styrda av handläggarens person, saker så som handläggarens kön, ålder, kompetens och erfarenhet väger tyngre än den hjälpsökandes behov. Vi har inte funnit något i vår studie som bekräftar Benders resultat, snarare pekar vår empiri på att det i första hand förefaller som att behovet är det som alltid väger tyngst. Handläggarna uppger att det inte tänker annorlunda beroende på om det är en man eller kvinna som ansöker om hjälp, Katarina Andersson (2004) skriver i sin artikel till skillnad från Bender (1991) och i likhet med vår empiri att den centrala utgångspunkten för biståndsbedömning är den äldres behov av hjälp. Studien visar att kön inte är något som medvetet betraktas i behovsbedömningen och biståndsbeslutet. Handläggarna strävar efter gemensamma riktlinjer och samtligas likhet inför lagen. Detta stämmer med det som handläggarna i vår studie ger uttryck för. De flesta uppger att det kan finnas en viss omedveten påverkan då det gäller kön samt att det finns en skillnad mellan män och kvinnor då det gäller just kunskaper om att utföra serviceinsatser. Exempelvis beskrivs städ och tvätt som något naturligt för en kvinna och det finns en föreställning om att det är nedärvt i kvinnan. Medan serviceinsatserna för mannen kan vara något nytt och främmande, något som de kanske aldrig utfört. Socialstyrelsen (2004) tar upp att föreställningar om kön påverkar de bedömningar som görs av kvinnor och mäns behov. Man menar att socialsekreterare bemöter kvinnor och män på olika sätt just för att de är kvinnor och män. De föreställningar som finns om ”typiskt” kvinnligt och ”typiskt” manligt påverkar

de frågor som ställs till en person när en utredning av behov görs, de påverkar de beslut som socialsekreteraren tar och således även de insatser som erbjuds/beviljas.

Det framkommer av empirin från intervjusituationerna och fallbeskrivningarna att utgångspunkten alltid är den enskildes behov och att handläggarna inte gör någon skillnad då män och kvinnor beskriver samma behov. Skulle en kvinna och en man exempelvis beskriva att de aldrig städat och att de inte har kunskaper och möjligheter att utföra detta skulle både mannen och kvinnan beviljats hjälp med detta. Dock talar empirin för att det är fler män än kvinnor som aldrig utfört serviceinsatser och att de därav har ett större behov av hjälp med detta än kvinnor. Empirin talar även för att förväntningarna är högre på en kvinna.

Handläggarna beskriver att det för kvinnor ligger en stolthet i utförandet av dessa sysslor. Hushållssysslor förknippas med kvinnans identitet och att sköta hemmet är något som kvinnor är vana vid att göra och något som de vill fortsätta med så långt som det är möjligt.

Handläggarna beskriver att de blir förvånade de gånger då kvinnor uttrycker att de saknar intresse och kunskap om matlagning och att de inte känner att städ och tvätt är speciellt viktigt. De beskriver att de är mer ifrågasättande gentemot kvinnor i dessa situationer. Medan de samtidigt beskriver att de blir positivt överraskade om en man berättar att han är en duktig kock och gärna tvättar sina kläder och städar på egen hand.

Eftersom att förväntningarna är högre på kvinnor och att män generellt sätt förväntas att inte ha utfört hushållssysslor kan detta komma att påverka de frågor som handläggarna ställer till män respektive kvinnor och även de krav som följer på att själva kunna tillgodose sitt behov. Detta skulle kunna få effekten att det förekommer en viss skillnad i behovsbedömningen där männen har lättare att få hjälp med serviceinsatser och kvinnor förväntas vilja klara av att utföra dessa sysslor på egen hand. Socialstyrelsen (2004) pekar på ett liknande resonemang som vårt då de beskriver att den äldre generationen kvinnor i samhället har svårare att få hjälp från det offentliga, detta för att det oftast är de som tidigare har skött om hemmet och alla dess sysslor. Förväntningarna på att klara sig själva blir således högre för kvinnorna än för männen och ribban för att få hjälp från det offentliga blir högre. Detta knyter vi till det resonemang som tidigare förts som handlar om att mäns och kvinnors behov kan ses som något som är socialt konstruerat och att de förväntningar som finns på mäns och kvinnors behov beror på de genusstrukturer och mönster som finns i samhället. Dessa påverkar handläggarna i deras tankesätt om män och kvinnor och ses således även påverka dem då de skapar sig en uppfattning om vilket behov en man respektive en kvinna har. Det biologiska

könet påverkar inte i sig behovsbedömningen utan det är handläggarnas uppfattning om vad män och kvinnor förväntas klara av det vill säga genusmönsterna som kan leda till att olika frågor, krav och förväntningar ställs på män och kvinnor och därigenom utöva en påverkan på själva bedömningen.

Empirin från både intervjusamtal och fallbeskrivningar visar en samstämmig bild av att handläggarna utgår ifrån och värderar individens behov högt dock återfinns ett tydligt mönster som visar på att handläggarna påverkas av de genusstrukturer som de uppfattar i samhället när de till oss framför tankar och beskrivningar av män och kvinnor.

7. SLUTDISKUSSION

Vårt syfte med denna uppsats har varit att undersöka huruvida den äldres kön påverkar biståndshandläggarnas bedömning av kvinnors och mäns behov av serviceinsatser.

Vi har funnit att biståndshandläggarna först och främst uppger att det är de behov som individen beskriver sig ha som styr behovsbedömningen. De berättar att de inte gör någon skillnad i bedömningen då män och kvinnor beskriver sitt behov på samma sätt. Dock menar vi att handläggarna tar hänsyn till hur individen som ansöker om hjälp tidigare levt sitt liv alltså om individen har kunskap om och förmågan att själv kunna tillfredställa behovet. Handläggarna har föreställningar om hur män respektive kvinnor bör bete sig, dessa föreställningar kan ses påverka handläggarna i vad de förväntar sig av män och kvinnor då det gäller förmåga att utföra hushållssysslor och detta menar vi kan få en betydelse i fråga om vilka behov de ser och uppmärksammar. Detta påverkar i sin tur den bedömning handläggarna gör. Påverkan kan ses ske i den riktning att män lättare beviljas serviceinsatser, då handläggarna beskriver att det är vanligt förekommande att de inte tidigare utfört just dessa sysslor. I analysen har vi med hjälp av vår teoretiska referensram kommit fram till ett sätt att se på varför den äldres kön påverkar biståndshandläggarna i bedömningen av serviceinsatser. Det handlar om de genusstrukturer och mönster som finns i samhället och som påverkar handläggarna i deras tankar om män och kvinnor. Dessa strukturer och mönster kan leda till att olika frågor, krav och förväntningar ställs på män och kvinnor. Det är inte det biologiska könet i sig som påverkar behovsbedömningen utan det är handläggarnas uppfattning om vad män och kvinnor förväntas klara av det vill säga de genusmönster och strukturer som finns i

samhället som leder till skillnader i behovsuppfattning och bedömning. Skillnader i biståndsbedömningen då det handlar om kön kan alltså sägas bero på genusmönster som är en social konstruktion producerad av både samhället och handläggarna. Det kan även konstateras att handläggarna aktivt återskapar de genusmönstren och strukturer som finns i samhället genom de sätt de talar om och beskriver män och kvinnor.

Vi vill i vår slutdiskussion även belysa något som vi funnit i vår empiri som berör handläggarnas beskrivningar av att män och kvinnor har lika behov. Handläggarna säger att äldre män och kvinnor har samma behov och att det i första hand handlar om elementära och grundläggande mänskliga behov. Vi har påvisat att män och kvinnors behov av hjälp med serviceinsatser kan se olika ut beroende på att män och kvinnor har olika bakgrund och kunskaper om just dessa. Att vår analys skiljer sig från handläggarnas uppfattning kan förklaras med att de genusmönster som påverkar handläggarna inte behöver vara något som de är medvetna om.

En alternativ förklaring till hur det kan komma sig att mäns och kvinnors behov uppfattas som lika av handläggarna kan ges med hjälp av Johanssons (2007:55) resonemang om hur organisationer konstruerar klienter. Författaren menar att människan är en komplex varelse som är någorlunda oförutsägbar, innehar många personliga egenskaper och är i princip unik. Då byråkratiska organisationer bygger på en masshantering som innebär att många ärenden ska handläggas på viss tid, blir människans komplexitet omöjligt för organisationen att hantera. Organisationen förenklar och omvandlar därför individen till en klient för att individen så effektivt som möjligt ska kunna bedömas och hanteras. Johansson (2007:56–57) menar att denna konstruktionsprocess består av två huvudmoment, först standardiseras individens egenskaper, genom att reduceras på så sätt att organisationen enbart uppmärksammar de egenskaper som passar in i mallen för organisationens specialiseringsområde. I det andra momentet kategoriseras individen genom att de standardiserade egenskaperna jämförs med de uppdragna gränser som organisationen har för att hitta en administrativ kategori att placera individen i.

Biståndshandläggarna i vår studie beskriver att de när en person ansöker om insatser som inte finns i kommunens utbud för en diskussion med den enskilde och informerar om att det finns andra möjligheter till att få hjälp med de dom önskar. Handläggarna beskriver att det är sällan som de får frågor om insatser som inte finns med i sortimentet, de säger att de äldre och

anhöriga lärt sig och anpassat sig till kommunens befintliga utbud. Detta menar vi kan ses som en form av standardisering av individen då bara sådana egenskaper och förhållanden som kan ses ingå i organisationens specialiseringsområde uppmärksammas och bekräftas. Behov som faller utanför insatskategorierna uppmärksammas således inte på samma vis som de behov som kan matchas med en insats från sortimentet. I likhet med Lindelöf och Rönnbäck (2004) menar vi att när ett behov inte kan tillgodoses av en insats i katalogen bortser handläggarna från detta eller anpassar behovet till det befintliga utbudet. Detta menar vi kan ses som en kategorisering av individen genom att de egenskaperna som erkänns och uppmärksammas jämförs med de insatser som organisationen har för att hitta en administrativ kategori att placera individens behov i. Vi anser att en förklaring till varför biståndshandläggarna ser mäns och kvinnors behov som lika kan vara att handläggarna istället för att se de äldre som komplexa individer konstruerar klienter genom att standardiserar och kategoriserar de äldre och deras behov för att göra dem hanterbara för organisationen. Då handläggarna bortser från behov som inte återfinns i kommunens insatskatalog finns inte utrymme för att se någon variation i önskemål och behovsbeskrivningar.

Sammantaget kan konstateras att studiens resultat pekar på att den äldres kön påverkar biståndshandläggarnas bedömning av kvinnors och mäns behov av serviceinsatser genom de genus föreställningar som finns i samhället om vad som kan ses som manliga respektive kvinnliga egenskaper. Det kan även konstateras att handläggarna aktivt återskapar de genusmönstren och strukturer som finns i samhället genom de sätt de talar om och beskriver män och kvinnor. Vi har även visat på hur kön påverkar handläggningsprocessen trots den standardisering och kategorisering som följer då individen för att bli hanterbar för organisationen och handläggarna konstrueras till en klient.

Dagens behovsprövande system där tanken i teorin är att det är behovet som skall styra kan tyckas vara rättvis och jämlikt. Mullard och Spicker (1998:208–209) använder begreppet lika behandling för att beskriva en jämlik behandling utan fördomar och förförståelse. I behovsbedömningen är lika behandling något som man sträva efter. Det ska inte spela någon roll om du är kvinna, man, ung eller gammal, kan du inte självständigt tillgodose ditt behov har du rätt att få hjälp med det från det offentliga. Mullard och Spicker (1998: 208-209) menar att en jämlik behandling inte behöver innebära att alla ska behandlas exakt lika. Tillexempel kan det till en början ses som rättvist att män och kvinnor får lika mycket, men om mäns och kvinnors behov skiljer sig åt ter sig lika mycket insatser i stället som orättvist

och ojämnliskt. Mullard och Spicker (1998:208–209) menar att man för att kunna behandla människor jämlikt bör vara medveten om att alla människor inte föds med samma möjligheter och förutsättningar, vi tävlar inte alla på samma villkor. Syftet med de behovsprövade insatserna är att jämna ut ojämnlighet med hjälp av en minimistandard. Det vill säga att ingen på grund av att de själva inte kan tillgodose ett behov ska behöva leva under en viss standard som man ansatt rimlig. Resultat av vår uppsats pekar på att män har lättare att bli beviljade hjälp med serviceinsatser efter som att de i större utsträckning inte utför dessa tidigare. Resultatet kan ses som orättvist och ojämnliskt då fler män får hjälp, men om man i stället ser till att det är männen som faktiskt behöver hjälpen så kan fördelningen av insatser till män och kvinnor ses som jämlik. Mullard och Spicker (1998:208–209) menar att det är nödvändigt att tänka på att jämlikhet inte bara handlar om att alla skall ha lika möjligheter, det är även av vikt att se till utfallet/resultatet av det som görs.

Så länge som de rådande genusstrukturerna finns och återskapas i samhället kommer män i större utsträckning än kvinnor vara i behov av hjälp med serviceinsatser. Fördelningen av biståndet är i sig rättvist, då de som har behov av hjälp får det. Dock är inte de befintliga genusstrukturerna jämlika, jämställda eller rättvisa.

Förslag till framtida studier

Denna studie har undersökt behov och behovsbedömning ur ett handläggarperspektiv.

Som en fortsättning på denna studie skulle framtida forskning kunna handla om hur äldre män och kvinnor själva beskriver sina behov och det skulle även vara intressant att undersöka i vilken utsträckning de upplever att de får hjälp med och gehör för de behov de har.

Omsorgsassistenterna är de som arbetar närmast de äldre och att intervjua dem om samma ämne som vi talat med handläggarna om skulle troligtvis ge en lite annorlunda bild. Det kan tänkas att de äldre ger uttryck för andra behov i den nära relation som faktiskt många gånger uppstår mellan dem och omsorgsassistenterna.

I denna studie har endast kvinnliga biståndshandläggare intervjuats och vi har undersökt hur de kvinnliga handläggarna bedömer äldre män och kvinnors behov. Det hade varit intressant att även studera hur manliga biståndshandläggare gör bedömningar och om det finns någon skillnad i hur manliga och kvinnliga handläggare ser på äldres behov.

Studier som rör hur man ska komma tillrätta med problemet att dels behandla män och kvinnor lika samtidigt som att man ska uppmärksamma deras olikheter vore intressant att undersöka. I en nationell rapport över jämställdheten inom äldreomsorgen tar länsstyrelserna (2008) upp de nationella målen för jämställdhetspolitiken som säger att en jämställd socialtjänst skall utgå ifrån att kvinnor och män på lika villkor ska kunna forma sina liv och garanteras en skälig levnadsnivå detta utifrån båda könen behov och villkor. Detta innebär inte att män och kvinnor alltid ska ha samma insatser, istället kan det betyda att män och kvinnor behöver olika insatser för att det ska bli lika. Detta tror vi kan bli en utmaning för framtiden och därför menar vi att fortsatta studier inom området är en nödvändighet.

8. REFERENSLISTA

8.1 Litteratur

Andersson, K. (2004) *Det gäller att hushålla med kommunens resurser biståndsbedömares syn på sociala behov*. Socialvetenskaplig tidskrift nr 3-4

Alvesson, M & Deetz, S. (2000). *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

Bender, B. (1991) *Pensionärslotteriet - behovsbedömning inom hemservice*. FOU-rapport nr 1991:2 Stockholms socialtjänst

Burr, Vivien (2003). *Social constructionism*. London: Routledge

Connell, R. W. (2003) *Om Genus*. Göteborg: Daidalos AB

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Dunnér och Nordström (2005) *Biståndshandläggningens villkor och dilemman – inom äldre- och handikappomsorg*. Lund: Studentlitteratur

Gunnarsson, E och Szebehely, M. (2009) *Genus i omsorgens vardag*. Stockholm: Gothia Förlag AB

Henriksson, L. & Rönnerfält, M. (2002) *Behovsbedömning inom Botkyrka kommuns och Älvsjö stadsdels äldreomsorg*. Stockholm: Kompetenscentrum inom äldreomsorg och äldrevård.

Hirdman, Y. (2003) *Genus: om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber

Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1997) *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Jegerby, U. (1999) *Att bedöma en social situation. Tillämpning av vinjettmetoden.*

Socialstyrelsen: CUS-skrift 1999:3

Johansson, R. (2007) *Vid byråkratins gränser. Om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete.* Halmstad: Arkiv förlag.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur

Lagergren, M. & Johansson, P.Å. (1996) *Finns det systematiska skillnader i biståndsbesluten mellan socialdistrikten i Stockholm? En undersökning av biståndshandläggningen inom äldreomsorgen för sex socialdistrikt.* Slutrapport. Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum: 1996:3

Lagergren, M. & Johansson, P.Å (1996) *Finns det systematiska skillnader i biståndsbesluten mellan socialdistrikten i Stockholm? En undersökning av biståndshandläggningen inom äldreomsorgen för ytterligare fyra socialdistrikt.* Slutrapport. Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum: 1996:8

Lagergren, M. (1997) *Rapport från undersökning avseende biståndshandläggningen inom äldreomsorgen i Söderled.* Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum: 1997:12

Lagergren, M. (1998) *Rapport från undersökning avseende biståndshandläggningen inom äldreomsorgen i Hornstull.* Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum: 1998:8

Lagergren, M. (2001) *Rapport från undersökning avseende biståndshandläggningen inom äldreomsorgen i Hässelby-Vällingby.* Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum: 2001:4

Lagergren, M. (2001)

Rapport från undersökning avseende biståndshandläggningen inom äldreomsorgen i Vantör. Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum: 2001:5

Lagergren, M. (2002) *Rapport från undersökning avseende biståndshandläggningen inom äldreomsorgen i Liljeholmen.* Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum: 2002:5

- Lagergren, M. (2004) *Rapport från undersökning avseende biståndshandläggningen inom äldreomsorgen i Farsta*. Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum: 2004:6
- Larsson K & Torslund, M (2002) *Ensam – och samboende män och kvinnor. Rapporter Stiftelsen Stockholms Läns Äldrecentrum*. 2002:9
- Linderlöf, M (2007) *Biståndshandläggning och handlingsutrymme – från ansökan till beslut i äldreomsorgen*. Lund: Studentlitteratur
- Lindelöf, M. & Rönnbäck, E. (2004). *Att fördela bistånd. Om handläggningsprocessen inom äldreomsorgen*. (Akad. avh.) Umeå universitet, institutionen för socialt arbete.
- Länsstyrelserna (2008) *Jämställdhetsintergering ur ett brukarperspektiv inom äldreomsorgen*. Dnr: 7010-2007-099829.
- Länsstyrelsen Kronobergs län (2009) *Äldre är också kvinnor och män ”Ingen behandlar väl medvetet kvinnor och män på olika sätt?” En rapport över jämställdheten inom äldreomsorgen*. 2009:01
- Malterud (2007) *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Mullard, M och Spicker, P. (1998) *Social policy in a changing society*. London: Routledge
- Nordström, C och Thunved, A. (2008) *Nya sociallagarna*. Vällingby: Elanders Sverige AB.
- Payne, M. (2002) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.
- Robson, C. (2002). *Real world research*. (Second ed.). Oxford: Blackwell.
- Sjöberg, K, Wästerfors, D. (2008) *Uppdrag: Forskning*. Malmö: Liber
- Socialstyrelsen (2004) *Jämställd socialtjänst? Könsperspektiv på socialtjänsten*. 2004-103-2. Stockholm: Elanders Gotab

Svensson, M. & Rosén, P. (2004). *Varför är det så svårt att göra öppna prioriteringar i äldreomsorgen?* IHE rapport 2004:3. Lund: Institutet för hälso- och sjukvårdsekonomi.

Szebehely, M (2005) *Äldreomsorgsforskning i Norden*. Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet

Thorslund, M i Andersson, L (2002) *Socialgerontologi*. Lund: Studentlitteratur

Thorslund, Mats & Larsson, Kristina (2002) *Äldres behov. En kunskapsöversikt och diskussion om framtiden*. Jönköping: Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum.

Tuhrén, T (2000) *Vetenskapsteori för nybörjare*. Liber AB.

8.2 Internet

Lagen.nu. (Senast uppdaterad 2010-02-18). [Elektronisk]. Tillgänglig:

<https://lagen.nu/2001:453#K3>. [2010-02-20]

Vetenskapsrådet. (ISBN :91-7307-008-4) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab.

Codex.vr.se. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. [2010-02-20]

World Economic Forum (Publicerad: 2009-10-27). [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://www.weforum.org/en/Communities/Women%20Leaders%20and%20Gender%20Parity/GenderGapNetwork/GenderGapNetwork>. [2009-03-01]

Regeringen.se hämtad 100405 <http://www.regeringen.se/sb/d/2593>

senast uppdaterad 100113

9. BILAGOR

9.1 Förfrågan om intervjuer

Förfrågan om intervjuer till C-uppsats

Vi är två studenter (Sofie Jonsson och Lou Bergcrona) som läser sjätte terminen på socionomprogrammet på Linnéuniversitetet, Kalmar. Vi håller just nu på med att skriva vår C-uppsats. Det område som vår uppsats ämnar undersöka berör i stort den svenska äldreomsorgen och vi har valt att lägga vårt fokus på de personer som arbetar som biståndshandläggare. Utgångspunkten är ett jämställdhetsperspektiv och vi är intresserade av att undersöka huruvida den äldres kön påverkar biståndshandläggarnas bedömning av kvinnors och mäns behov av serviceinsatser. I vår uppsats kommer vi att utgå ifrån en kvalitativ ansats, vår tanke är att använda semistrukturerade intervjuer som metod för empiriinsamlingen. Som en grund för intervjuerna kommer vi att använda oss av olika fallbeskrivningar att diskutera kring.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Vår uppsats syftar till att undersöka huruvida den äldres kön påverkar biståndshandläggarnas bedömning av kvinnors och mäns behov av serviceinsatser. Utifrån vårt syfte har vi formulerat tre frågeställningar:

- Hur beskrivs och definieras kvinnors och mäns behov av serviceinsatser?
- Vilka likheter och skillnader finns i hur biståndshandläggarna beskriver kvinnor och mäns behov av serviceinsatser?
- Har det faktum att man är kvinna eller man någon inverkan på behovsbedömningen?

Vi skulle uppskatta er medverkan.

Med vänlig hälsning

Sofie Jonsson, sj22fy@student.lnu.se
Lou Bergcrona, lb22gi@student.lnu.se

9.2 Medgivande

Medgivande

Vi vill tacka dig för att du har valt att ställa upp som respondent.

Vi vill försäkra dig om att det som framkommer under intervjun inte kommer att kunna knytas till dig som person samt att den insamlade empirin endast kommer att användas i forskningssyfte.

Genom att skriva under nedan:

- Ger du oss ditt medgivande till att använda det som framkommer under intervjun i forskningssyfte till vår C-uppsats.
- Bekräftar du att du fått information om syftet med intervjun.

Namn

Ort/datum

Underskrift

9.3 Intervjuguide

INTERVJUGUIDE

PERSONLIGT

- Namn
- Kön
- Arbetade år som biståndshandläggare inom äldreomsorgen?
- Huvudsakliga arbetsuppgifter?

REDSKAP I YRKESUTÖVNINGEN

- Socialtjänstlagen
- Själv kunna tillgodose sitt behov
- Behovet tillgodoses på annat sätt
- Skälig levnadsnivå
- När skall en äldre person anses ha rätt till bistånd?
- Riktlinjer
- Ansökningar som faller utanför riktlinjerna
- Insatser
- Vilka serviceinsatser
- Serviceinsatser som saknas och efterfrågas

BEHOV

- Hur definieras ett behov?
- När har en äldre person ett hjälpbehov?
- Hur beskriver män sina behov?
- Hur beskriver kvinnor sina behov?
- Likheter i beskrivningarna
- Skillnader i beskrivningarna
- Vilka behov har män
- Vilka behov har kvinnor
- Skillnad eller likheter i behov av hjälp med serviceinsatser

SERVICEINSATSER

- Män i förhållande till serviceinsatser
- Kvinnor i förhållande till serviceinsatser
- Har serviceinsatserna någon kvinnlig eller manlig prägling?

FALLBESKRIVNINGAR

- Diskussion kring fallbeskrivningarna
- Tankegångar och funderingar
- Bedömning och beslut
- Hade bedömning och överväganden sätt annorlunda ut om personen i fallbeskrivningen varit av annat kön?

KÖN OCH GENUS

- Skillnader alternativt likheter i de behov män och kvinnor beskriver?
- Finns det någon skillnad i hur du som handläggare tänker och resonerar beroende på om det är en man eller kvinna som är i behov av hjälp?
- Vilka motiveringar använder män respektive kvinnor då de ansöker om hjälp med serviceinsatser?
- När/hur tidigt ansöker män respektive kvinnor om hjälp med serviceinsatser?
- Förekommer det att män eller kvinnor ansöker om serviceinsatser med motiveringen att de inte kan eller har utfört dessa sysslor tidigare

BEDÖMNINGEN

- Tankar kring bedömningar av mäns och kvinnors behov
- Vad fokuserar man på i bedömningen
- Vad påverkar
- Likheter i bedömning av mäns och kvinnors behov/ansökningar
- Skillnad i bedömning av mäns och kvinnors behov/ansökningar

9.4 Fallbeskrivningar 1A och 1B

Fallbeskrivning 1 A

Arne är 78 år och änklings. Han bor centralt i en lägenhet på tre rum och kök. Lägenheten ligger på markplan och är rymlig och lätt att ta sig fram i. Arnes fru Asta har nyligen gått bort så han bor numera ensam. Arne har två barn som han har god kontakt med. Barnen ringer dagligen till sin far men har inte möjlighet att besöka honom så ofta då de bor många mil bort. Arne och Asta har tidigare haft ett rikt socialt liv, sedan fruns bortgång har Arne tappat vissa av sina sociala kontakter. Arne är en fullt frisk man och han klarar själv av det mesta i sin vardag. Arne berättar dock att han önskar hjälp med städning och tvätt, detta sköttes tidigare av Asta men sedan hon gick bort har Arne varken städad eller tvättat. Arne ansöker därför muntligen under hembesök 100305 om hjälp i hemmet med städ 3 rok varannan vecka samt tvätt vid behov.

Fallbeskrivning 1 B

Asta är 78 år och änka. Hon bor centralt i en lägenhet på tre rum och kök. Lägenheten ligger på markplan och är rymlig och lätt att ta sig fram i. Astars make Arne har nyligen gått bort så hon bor numera ensam. Asta har två barn som hon har god kontakt med. Barnen ringer dagligen till sin mor men har inte möjlighet att besöka henne så ofta då de bor många mil bort. Asta och Arne har tidigare haft ett rikt socialt liv, sedan makens bortgång har Asta tappat vissa av sina sociala kontakter. Asta är en fullt frisk kvinna och hon klarar själv av det mesta i sin vardag. Hon berättar dock att hon önskar hjälp med städning och tvätt, detta sköttes tidigare av Arne men sedan han gick bort så har Asta varken städad eller tvättat. Asta ansöker därför muntligen under hembesök 100305 om hjälp i hemmet med städ 3 rok varannan vecka samt tvätt vid behov.

9.5 Fallbeskrivningar 2A och 2B

Fallbeskrivning 2 A

Berta och Bengt har varit gifta i snart 50 år. Berta är 80 år och Bengt är 83 år. Paret bor i en villa på landsbygden, huset har två våningar och en källare. Paret vistas till största del på nedre plan där sovrum, badrum och kök återfinns. Paret har god kontakt med grannar och vänner som bor i närheten, de har också en dotter Carola som bor i samma by. Carola hjälper paret med inköp och andra praktiska ting så som att betala räkningar och andra ärenden. Berta är fullt frisk och har sedan ett år tillbaka hjälpt sin make Bengt med påklädning, avklädning, personlig hygien samt skött matlagning och övriga hushållssysslor, då Bengt inte klarar av detta på grund av sjukdom. Bengt är sedan tidigare beviljad trygghetslarm, utöver detta så har paret inga övriga insatser. Berta känner att hon inte längre klarar av att sköta om sin make, hon anser att han behöver daglig hemtjänsthjälp. Berta berättar även att hon känner att hon inte orkar med städningen längre, då det varit ett tungt och påfrestande år och hon känner nu att hon vill ha hjälp med detta. Paret ansöker därför muntligen under hembesök 100315 om hjälp i hemmet i form av påklädning, avklädning och personlig hygien för Bengt samt städ varannan vecka.

Fallbeskrivning 2 B

Bengt och Berta har varit gifta i snart 50 år. Bengt är 80 år och Berta är 83 år. Paret bor i en villa på landsbygden, huset har två våningar och en källare. Paret vistas till största del på nedre plan där sovrum, badrum och kök återfinns. Paret har god kontakt med grannar och vänner som bor i närheten, de har också en dotter Carola som bor i samma by. Carola hjälper paret med inköp och andra praktiska ting så som att betala räkningar och andra ärenden. Bengt är fullt frisk och har sedan ett år tillbaka hjälpt sin maka Berta med påklädning, avklädning, personlig hygien samt skött matlagning och övriga hushållssysslor, då Berta inte klarar av detta på grund av sjukdom. Berta är sedan tidigare beviljad trygghetslarm, utöver detta så har paret inga övriga insatser. Bengt känner att han inte längre klarar av att sköta om sin maka, han anser att hon behöver daglig hemtjänsthjälp. Bengt berättar även att han känner att han inte orkar med städningen längre, då det varit ett tungt och påfrestande år och han känner nu att han vill ha hjälp med detta. Paret ansöker därför muntligen under hembesök 100315 om hjälp i hemmet i form av påklädning, avklädning och personlig hygien för Berta samt städ varannan vecka.

9.6 Fallbeskrivningar 3A och 3B

Fallbeskrivning 3 A

David är en ensamboende man på 70 år. Han bor i en enplans villa med stor trädgård, centralt belägen. Villan är stor och rymlig samt lätt att ta sig fram i. David har tidigare varit gift och har tillsammans med sin före detta hustru två döttrar som bor i samma stad. David har reumatiskvärk sedan många år tillbaka, värken har under senare tid förvärrats. David upplever att han har svårt med att utföra vissa av vardagens sysslor. David ansöker därför muntligen under hembesök 100315 om hjälp i hemmet i form av matdistribution, städ varannan vecka, tvätt vid behov samt fönsterputsning fyra gånger per år.

Fallbeskrivning 3 B

Elina är en ensamboende kvinna på 70 år. Hon bor i en enplans villa med stor trädgård, centralt belägen. Villan är stor och rymlig samt lätt att ta sig fram i. Elina har tidigare varit gift och har tillsammans med sin före detta make två söner som bor i samma stad. Elina har reumatiskvärk sedan många år tillbaka, värken har under senare tid förvärrats. Elina upplever att hon har svårt med att utföra vissa av vardagens sysslor. Elina ansöker därför muntligen under hembesök 100315 om hjälp i hemmet i form av matdistribution, städ varannan vecka, tvätt vid behov samt gräsklippning under sommar halvåret.